

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE
GLOBĀLĀS EKONOMIKAS STARPDISCIPLINĀRO
STUDIJU NODAĻA

KANĀDAS STARPTAUTISKĀS EKONOMISKĀS ATTIECĪBAS

Canadian international economic relations

DIPLOMDARBS

Starptautisko ekonomisko attiecību profesionālā bakalaura studiju programma

Darba autors: **Mārtiņš Āboliņš**

Stud.apl.nr. ma13037

Darba vadītājs: Egīls Fortiņš

RĪGA 2017

Anotācija

Diplomdarbā apskatīta Kanādas, kas ir augsti attīstīta valsts, ekonomika, sākot ar ekonomikas vēsturi un beidzot ar mūsdienu izaicinājumiem, kurus Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīm un Kanādai rada 2016. gadā noslēgtais ES un Kanādas brīvās tirdzniecības līgums (CETA).

Darba ievadā ir dots Kanādas raksturojums, tās teritoriālie aspekti, politiskā iekārta, dabas apstākļi un bagātīgie resursi. Uzmanība veltīta arī iedzīvotāju etniskajam sastāvam, vecuma grupām, nodarbinātībai, veselības stāvoklim, nodarbošanās veidiem un dzīves dārdzībai.

Darbā ir analizēta arī Kanādas ekonomikas vēsture, sākot ar 16. gadsimtu, kad šeit, ierodoties imigrantiem, sāka attīstīties zvejniecība un kažokādu ieguve un tirdzniecība. Pēc tam Kanādas tālāko attīstību ietekmēja konfederācija un rūpniecības, kā arī lauksaimniecības attīstība un pilsētu izaugsme.

Diplomdarbā īpaša uzmanība pievērsta Centrālajai Kanādai, jo tai ir noteicošā vieta visas Kanādas ekonomikā gan vēsturiski, gan arī mūsdienās.

Lielāko daļu diplomdarba aizņem Kanādas starptautiskās tirdzniecības raksturojums, izvērtējot Kanādas valdības lomu tirdzniecības attīstībā, tās tirdzniecības partnerus, eksporta un importa preces.

Īpaša uzmanība veltīta ES un Kanādas brīvās tirdzniecības līgumam (CETA), jo no tā ir atkarīga daudzu valstu, tostarp, arī Latvijas ekonomikas attīstība nākotnē.

Annotation

Graduation work deals with Canada, which is a highly developed country, the economy, starting with the economic history and ending with the modern challenges that the European Union (EU) the Member States and Canada generate 2016 signed the EU-Canada Free Trade Agreement (CETA).

Working in the introduction is given the characteristics of Canada, the territorial aspects of the political system, natural conditions and extensive resources. Attention is also paid to the ethnic composition of the population, age groups, jobs, state of health, type and cost of living.

The paper also analysed the Canadian economic history, from the 16th century, when here, arriving immigrants, we began to develop fishing and fur trade and mining. After further development of the Canadian Confederation and affected industries, as well as the development of agriculture and urban growth.

Graduation work focuses on the Central Canada because it is a key place for all of the Canadian economy, both historically and today.

Most of the graduation work occupies Canadian international trade characteristics, evaluating the Canadian government's role in the development of trade, its trade partners, export and import goods.

Particular attention is paid to the EU-Canada free trade agreement (CETA), because it depends on many countries, including the Latvian economic development in the future.

SATURS

Anotācija.....	2
Annotation	3
SATURS	4
IEVADS	5
1.STARPTAUTISKĀS EKONOMISKĀS ATTIECĪBAS	6
1.1.Starptautiskais Valūtas fonds	6
1.2.Pasaules Tirdzniecības organizācija	7
1.3.Starptautiskās ekonomikas pamatprincipi	9
1.4.Starptautiskā tirdzniecība	11
1.5.Imports.....	13
1.6.Eksports	14
2.KANĀDAS RAKSTUROJUMS	17
2.1.Kanādas politiskā iekārta.....	18
2.2.Iedzīvotāji un to raksturojums	20
2.3.Nodarbinātība Kanādā	23
2.4 Biežākie nāves iemesli Kanādā	24
2.5.Vidējā alga Kanādā.....	25
2.6.Dzīves dārdzība Kanādā	26
2.7.Centrālā Kanāda	28
2.9. Konfederācija un industrializācija	29
2.10. Rūpniecības attīstība.....	30
2.11. Lauksaimniecība	31
2.12. Pilsētu izaugsme	32
2.13. Rūpniecības mazināšanās	34
2.14. „Uguns Aplis”	35
2.15.Kanādas IKP	36
3.STARPTAUTISKĀ TIRDZNIECĪBA.....	37
3.1. Kanādas tirdzniecības partneri.....	38
3.2 Kanādas eksporta un importa preces	43
3.3.Eiropas savienības un Kanādas brīvās tirdzniecības līgums	45
3.4.ES eksports uz Kanādu	53
3.5.Preču grupas ES un Kanādas tirdzniecībā	55
Secinājumi un priekšlikumi	60
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	64

IEVADS

Tēma par Kanādas starptautiskajām ekonomiskajām attiecībām tika izvēlēta tāpēc, ka Kanādai kā attīstītai valstij ir liela ietekme uz visas pasaules ekonomiku. Turklāt Eiropas Savienības un Kanādas brīvās tirdzniecības līgumam (CETA), kas tika noslēgts 2016. gadā un kura ratifikācija dalībvalstīs vēl turpinās, ir pievērsta liela uzmanība.

Rakstot savu diplomdarbu, vēlējos izpētīt, kā Kanādas gadījumā strādā starptautisko ekonomisko attiecību teorija, īpašu uzmanību veltot CETA noslēgšanai, līguma saturam un nākotnes perspektīvām.

Darbā atspoguļots Kanādas raksturojums gan no mūsdienu aspekta, gan Kanādas ekonomikas vēsture, jo uz tās pamata ir attīstījusies mūsdienu ekonomika un Kanādas starptautiskā tirdzniecība. Darbā apskatīta Kanādas politiskā iekārta, iedzīvotāju raksturojums, nodarbinātība, vidējās algas un dzīves dārdzība.

Īpaša uzmanība veltīta Centrālajai Kanādai, kur vēsturiski bijusi visstraujākā ekonomikas attīstība un kur arī šodien notiek galvenās ekonomiskās aktivitātes. Kanādas ekonomikas attīstības sākums bija kažokzvēru ādu ieguves un tirdzniecība, kam sekoja rūpniecība, lauksaimniecība, pilsētu izaugsme, kas noveda pie rūpniecības samazināšanās un pakalpojumu sfēras attīstības.

Mūsdienu Kanādas ekonomika joprojām balstās uz tās ievērojamajām dabas bagātībām, kas to padara par pašpietiekamu un citiem tirdzniecības partneriem pievilcīgu valsti.

Savā darbā izmantoju gan vispārīgo, gan izziņas pētīšanas metodi. Rakstot pirmo un otro nodaļu, galvenokārt izmantota teorētiskā analīze. Savukārt trešajā nodaļā vairāk izmantota empīriskā pētīšanas metode, veicot dokumentu analīzi, savācot un izvērtējot dažādus datus, īpaši akcentējot to ekonomisko nozīmīgumu.

Darba gaitā izmantota mācību literatūra, normatīvie akti un interneta resursi.

1.STARPTAUTISKĀS EKONOMISKĀS ATTIECĪBAS

Jebkuras valsts nacionālā ekonomika ir aplūkojama kā noteikts posms pasaules saimniecības sistēmā. Mūsdienās nevienas valsts tautsaimniecība nav neatkarīga no pārējās pasaules, jo starp valstīm pastāv cieši ekonomiskie sakari. Tādu ekonomiku sauc par atvērtu. Tādējādi norises tautsaimniecībā ir atkarīgas ne tikai no konkrētas valsts veiktās ekonomiskās politikas, bet arī no ārējiem faktoriem.

Ekonomisko attiecību kopumu, kas veidojas valstu starpā, sauc par starptautisko ekonomisko attiecību sistēmu. Tā sevī iekļauj starptautiskās valūtas attiecības, darbaspēka kustību no vienas valsts uz otru un ekonomisko integrāciju.¹

Mūsdienu valstu ekonomiskā izaugsme ir cieši saistīta ar dažādām starptautiskajām ekonomiskajām organizācijām. Sevišķi svarīga loma tām ir attīstošās un pārejas ekonomikas valstīs. Svarīgākās no šīm organizācijām ir:

- ❖ Starptautiskais Valūtas fonds (SVF);
- ❖ Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO);
- ❖ Eiropas Savienība (ES).

1.1.Starptautiskais Valūtas fonds

Starptautiskais Valūtas fonds (SVF) tika nodibināts 1944. gada jūlijā Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) konferencē Bretonvudā (ASV), kad 45 valdību pārstāvji vienojās par tādas ekonomiskās sadarbības sistēmas izveidošanu, kas nepieļautu pagājušā gadsimta 30. gadu Lielo depresiju sekmējušās finanšu politikas atkārtošanos.

Oficiāli SVF pastāv kopš 1945. gada 27. decembra, kad 29 valstis parakstīja Vienošanās līgumu. Tajā definēts, ka SVF mērķi ir nodrošināt starptautisko sadarbību

¹ Šenfelde M. Makroekonomika. – Rīga: RTU, 2009, 190.lpp.

monetārajā jomā, veicināt starptautiskās tirdzniecības paplašināšanos un atbilstošu izaugsmi, nodrošināt valūtas kursu stabilitāti un uzturēt sakārtotas attiecības starp dalībvalstīm monetārajā jomā, palīdzēt daudzpusējās maksājumu sistēmas izveidošanā, kā arī nodrošināt iespējas dalībvalstīm (ar atbilstošām garantijām) izmantot SVF resursus, ja tām ir problēmas ar maksājumu bilanci. Reālā fonda darbība sākās 1947. gadā.

Šobrīd SVF darbojas pēc tāda principa, kas līdzīgs akciju sabiedrībai. Fonda pamatkapitālu veido dalībvalstu iemaksas kapitāla parakstīšanās brīdī. Katrai valstij ir sava SDR (starptautiskā valūtu groza) vienībās izteikta kvota, kas ir galvenais fonda un dalībvalstu attiecību elements. Tā norāda parakstītā kapitāla summu, SVF resursu izmantošanas limitus, valstij pienākošos SDR apjomus, to sadali, kā arī katras valsts balsu skaitu un līdz ar to arī ietekmi lēmumu pieņemšanā. Katrai valstij, neatkarīgi no iemaksas, ir 250 „bāzes” balsis, kā arī papildus pa vienai balsij par katriem 100 000 iemaksātajiem SDR. Tā kā vislielākās iemaksas fonda budžetā veikušas rietumvalstis, tās arī nosaka fonda politiku.

2009. gada sākumā SVF bija 185 dalībvalstis. Kreditēšanas resursi veidojas gan no fonda kapitāla, gan aizņemtiem līdzekļiem. Tos izsniedz kredītos tikai dalībvalstīm, kurām ir noslēgti līgumi ar SVF. Pirms kredīta piešķiršanas SVF eksperti dod savu slēdzienu par valsts ekonomisko un politisko stāvokli. Šos slēdzienus var izmantot arī privātās bankas un kredītiestādes. SVF sniegto finansiālo palīdzību nepieciešamības gadījumā var izmantot gan nabadzīgās, gan bagātākās valstis.

SVF divreiz gadā izdod Pasaules ekonomisko apskatu, kas ir vērtīgs materiāls par pasaules ekonomikas attīstības tendencēm kopumā un reģionālajā aspektā.²

1.2.Pasaules Tirdzniecības organizācija

Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO) ir daudzpusējas tirdzniecības sistēmas tiesiskais un institucionālais pamats. Tā nosaka galvenās līgumsaistības valstu tirdzniecības iekšējās likumdošanas un noteikumu veidošanā un īstenošanā. Tā ir platforma, uz kuras tiek

² Avena K. Starptautiskā ekonomika. – Rīga: Turība, 1998, 94.96.lpp.

balstītas tirdzniecības attiecības starp valstīm ar kopīgas apspriešanas, pārrunu un kopīgu lēmumu pieņemšanas starpniecību.

2008. gadā PTO bija 153 dalībvalstis, aptverot vairāk kā 90% no pasaules tirdzniecības kopapjoma, bet apmēram 30 citas valstis atrodas iestāšanās procesā.

PTO tika dibināta 1995. gada 1. janvārī. 1993. gada 15. decembrī, kad valstu valdības pabeidza Urugvajes raunda sarunas, un to rezultātu politiskais apstiprinājums no valstu ministru puses tika izdarīts 1994. gada aprīlī Marakešā (Marokā), parakstot Nobeiguma aktu. 1994. gada 15. aprīļa „Marakešas deklarāciju”, kas apliecināja, ka Urugvajes sarunu raunda rezultāti „nostiprinās pasaules ekonomiku un veicinās tirdzniecības izaugsmi, investīciju, nodarbinātības un ienākumu palielināšanos visā pasaulē”. PTO ir Urugvajes raunda sarunu rezultātu iemiesojums un GATT (Vispārējā Vienošanās par Tarifiem un Tirdzniecību) pēctece.

PTO mītne atrodas Ženēvā, Šveicē. Tās pamatfunkcijas ir:

- ❖ daudzpusējo un daudzveidīgo tirdzniecības līgumu, kuri kopumā veido nolīgumu par PTO, administrēšana un īstenošana;
- ❖ darboties kā daudzpusējo tirdzniecību sarunu forumam;
- ❖ tirdzniecības strīdu risināšana;
- ❖ nacionālo tirdzniecības politiku pārraudzīšana;
- ❖ sadarbība ar citām globālās ekonomikas politikas izveidē iesaistītām organizācijām.³

Par atzītu starptautiskās tirdzniecības regulēšanas pamatu PTO ietvaros kļuva vislielākās labvēlības režīms – noteikums, kas paredz, ka vienojošās valstis piešķir viena otrai tiesības, priekšrocības un atvieglojumus, kādas izmanto vai arī izmantos jebkura trešā valsts. Kā ārzemju prece iekļūst iekšzemes tirgū, saskaņā ar PTO noteikumiem tai ir jāpiešķir nacionālais režīms, proti – iekšzemes tirgū kā nacionālās, tā arī ārzemju preces tiek apliktas ar vienādu nodokli, tām tiek virzītas vienādas tehniskās, sanitāri higiēniskās un citas prasības.

PTO dalībvalsts saglabā iespējas aizstāvēt iekšzemes tirgus šādi:

- ❖ uz laiku ierobežot noteiktas preces importu gadījumā, ja tā apmērs nodara vai nodarīs jūtamu kaitējumu nacionālajiem ražotājiem;
- ❖ izmantot antidempinga nodevas;
- ❖ izmantot kompensācijas nodevas pret preču importu, kuru eksports tiek subsidēts atklātā vai slēptā veidā.

³ Ceļš uz nākotnes tirdzniecību PTO. – Rīga: LR Ārlietu ministrija Ārējās ekonomiskās politikas nodaļa, 1997, 6.lpp.

Ja importētājvalsts piemēro aizsargpasākumus, PTO procedūras noteikumi paredz publiskus paziņojumus par izmeklēšanas uzsākšanu, kaitējuma cēloņu un noteikšanu, konsultācijas ar eksportētājvalsti, publisku noklausīšanās, ieteikumus saturoša ziņojuma publicēšanu. Aizsardzības pasākumi tiek veikti pret visām valstīm, kas eksportē doto preci, un to ilgums nedrīkst pārsniegt četrus gadus.⁴

Līdz ar to nav šaubu par to, ka PTO ir ļoti svarīga vieta un loma starptautiskas tirdzniecības attīstībā.

PTO ir unikāls veidojums, tāpēc, ka tā ir vienīgā starptautiskā organizācija, kas nodarbojas ar globālu tirdzniecības noteikumu izstrādi starp valstīm. Tā ir vienīgā starptautiskā organizācija, kas nodarbojas ar tirdzniecības regulēšanu un kontroli starp valstīm – gan attīstītām, gan mazāk attīstītām, un sekmē tirdzniecību tajās.

PTO realizē praksē starptautiskās tirdzniecības liberalizācijas ideju. Jebkādu ierobežojumu neesamība, noslēdzot preču un pakalpojumu eksporta un importa darījumus, dod iespēju valstīm tirdzniecības partnerēm:

- ❖ maksimalizēt konkurētspējīgas produkcijas ražošanas apjomu;
- ❖ optimizēt resursu daudzumu, kas tiek izmantoti produkcijas un pakalpojumu ražošanā iekšzemes patērēšanai un eksportam;
- ❖ rēķināties ar peļņas gūšanu no eksporta un importa operācijām.

Var secināt, ka Pasaules Tirdzniecības organizācijai ir ļoti svarīga vieta un loma starptautiskas tirdzniecības attīstībā, tāpēc, ka globāla tirdzniecības noteikumu izstrāde starp valstīm ir īpaši nozīmīgs darbs, kas veicina pasaules ekonomikas attīstību.⁵

1.3. Starptautiskās ekonomikas pamatprincipi

Vieta, kur saimnieciskie subjekti savstarpēji kontaktējas darījumu veikšanas procesā un kur veidojas viņu interešu rezultējošais vektors, ir tirgus. Tirgus vietas dimensiju daudzums nosaka tajā notiekošo procesu izpētes metožu daudzveidību. Ja preču un ražošanas faktoru īpašnieki piedāvā tos preču un resursu tirgos naudas īpašniekiem, tad tā ir

⁴ Oļevskis G. Starptautiskā tirdzniecība. – Rīga: RSEBAA, 2003, 132.-133.lpp.

⁵ Bikse V. Makroekonomikas pamati. – Rīga: LU, 1998, 304.-305.lpp.

saimniecisko subjektu rīcības mikroekonomiskā analīze. Tas, ka pircējs, iegādājoties preci, būs maksimāli apmierināts un pārdevējs, pārdodot preci, gūs maksimālu peļņu, ir darījuma dalībnieku orientieris kādā atsevišķā preču (resursu) tirgū. Atsevišķu preču un ražošanas faktoru tirgus kopums veido makroekonomisko tirgus sistēmu, kas darbojas kā nacionālās ekonomikas, tā arī pasaules asociācijas ietvaros. Saimniecisko subjektu rīcības analīze makroekonomikas līmenī ietver saimniecības izveidošanas un attīstības kā viena vesela likumsakarību pētīšanu. Pēc tam tiek analizētas izmaiņu tendences, procentu likmju līmeņi, kopējā pieprasījuma un kopējā piedāvājuma apjomi u.c. aspekti.

Makroekonomika analizē apvienoto (agregēto) saimniecisko subjektu ekonomisko rīcību un atklāj to savstarpējās attiecības gan nacionālās ekonomikas iekšienē, gan ārpus tās robežām. Makroekonomikā tiek aplūkoti šādi saimnieciskie subjekti:

- Mājsaimniecības - ražošanas faktoru privātīpašnieki, kuru darbība vērsta uz personisko vajadzību apmierināšanu;
- Uzņēmēji - nacionālās ekonomikas visu saimniecisko vienību kopums; to darbības mērķis ir peļņas gūšana no ieguldītā kapitāla;
- Valsts - to pārstāv kā valsts iestādes, tā arī dažādas sabiedriskās un sociālās institūcijas. Valsts darbības mērķis ir nevis peļņas gūšana, bet gan kopējo nacionālo interešu īstenošana;
- Tirgus starpnieki - tirgus infrastruktūras specializēti uzņēmumi, kas par samaksu nodrošina mājsaimniecību un uzņēmēju ietaupīto un uz laiku brīvo naudas līdzekļu nodošanu tiem, kas ir gatavi izmantot šos līdzekļus zināmu laiku par pieņemamu cenu;
- Ārzesmes - ārpus valsts robežām esošo dažādo saimniecisko subjektu kopums. Ārzemju saimniecisko subjektu sakari ar mājsaimniecībām, uzņēmējiem, valsti un tirgus starpniekiem, kas pastāvīgi darbojas noteiktas valsts teritorijā, tiek īstenoti ar preču un pakalpojumu, informācijas un tehnoloģiju apmaiņas (tirdzniecības) starpniecību.

Ir slēgtas un atklātas ekonomiskās sistēmas- atkarībā no tā, kāds ir saimniecisko subjektu kopums un kādas telpiskās robežas tiek analizētas.

Slēgtās ekonomiskās sistēmas (closed economy) analīzē balstās uz pieņēmumu, ka visas saimniecisko subjektu lietīšķās operācijas un darījumi notiek konkrētas valsts iekšienē un norēķini par to veikšanu šīs valsts naudas vienībās. Slēgtas ekonomikas saimnieciskie subjekti ir mājsaimniecības, uzņēmēji, valsts un tirgus starpnieki.

Atklātas ekonomikas sistēma (open economy) makroekonomiskā analīze paplašina saimniecisko subjektu lietišķo operāciju un darījumu robežas, jo tiek izskatītas preču un pakalpojumu, informācijas un tehnoloģiju starptautiskās maiņas (tirdzniecības) iespējas, kas paredz norēķinus ārvalstu valūtās. Nacionālās ekonomikas „atklātums” padara daudz pilnīgāku tās darbības un attīstības likumsakarību izpēti. Tas saistīts ar nežēlīgu konkurenci preču, pakalpojumu un ražošanas faktoru īpašnieku vidū gan preču, gan pakalpojumu, gan informācijas un tehnoloģijas ražotāju efektīvās darbības.

Atklātās ekonomiskās sistēmas makroekonomiskā analīze sniedz iespēju:

- Konceptuāli pamatot
- Modelēt
- Izstrādāt ekonomiskās politikas galvenos virzienus jebkurai valstij tik svarīgās ekonomikas jomās kā:
 - Ārējā tirdzniecība
 - Ražošanas faktoru migrācija
 - Nacionālo valūtu kursu svārstības u.t.t

Saimniecisko subjektu sadarbību pasaules saimniecībā var aprakstīt kā formalizētu procedūru, t. i., to var modelēt. Turklāt jāievēro, ka jebkurš ekonomikas modelis ir visai abstrakts un satur vairākus pieņēmumus, kā arī tas ir ļoti vienkāršots. Tas ierobežo šī modeļa pielietošanu. Tiek uzskatīts, ka starptautiskās ekonomikas modeļos darbojas racionāli saimnieciskie subjekti, kas saprātīgi rīkojas un cenšas palielināt peļņu. Kolektīvā racionālisma princips paredz, ka firma vai sabiedrība, tāpat, kā racionāls indivīds, izvēlas sev visizdevīgāko alternatīvu.⁶

1.4. Starptautiskā tirdzniecība

Tirdzniecība jeb komercija ir preču vai pakalpojumu apmaiņa. Izšķir vienkāršu preču vai pakalpojumu apmaiņu (barters) vai tirdzniecību ar naudas palīdzību. Tāpat tirdzniecības

⁶ Grigorijs Oļevskis, Starptautiskā ekonomika, 2000, Skat. 02.03.2017, Jāņa Rozes apgāds, 161pp

darījumi var notikt starp divām pusēm (divpusēja vai bilaterāla) vai starp vairākām pusēm (daudzpusēja vai multilaterāla) tirdzniecība. Tirdzniecība parasti notiek īpašās tirdzniecības vietās - tirgū, veikalā, fondu biržā (vērtspapīru tirgus) utt. Vienlaikus tas neizslēdz iespēju, ka tirdzniecības darījumi var notikt arī ārpus šīm vietām. Mūsdienās arvien plašāku izplatību gūst tirdzniecība ar interneta palīdzību (e-komercija). Starptautiskā tirdzniecība ir preču apmaiņa starp divām vai vairākām valstīm, vai, precīzāk, starp dažādu valstu uzņēmumiem.

Galvenais iemesls, kādēļ pastāv starptautiskā tirdzniecība, ir suverēnu valstu pastāvēšana visur pasaulē. Latvija kā suverēna valsts stājas ekonomiskās attiecībās ar citām pasaules valstīm, gan tuvākajiem kaimiņiem Baltijā, gan tālākiem šo attiecību partneriem, piemēram, Vāciju, Lielbritāniju, Skandināvijas valstīm, Krieviju, Kanādu u.t.t.

Starptautisko tirdzniecību ietekmē dažādi faktori, piemēram, attālums starp valstīm. Šo faktoru apraksta tā sauktais „Gravitācijas modelis”. Šis modelis nozīmē to, ka tirdzniecības apjoms starp divām valstīm ir aptuveni proporcionāls šo valstu iekšzemes kopprodukta lielumam, pie citiem vienādiem nosacījumiem. Tirdzniecības apjoms samazinās, pieaugot attālumam starp šīm valstīm.

Latvijas tirdzniecības apjoms ir salīdzinoši liels ar Igauniju un Lietuvu, jo tās ir Latvijas kaimiņvalstis un preču pārvadājumu attālums ir neliels. Taču, piemēram, ar Portugāli, Grieķiju vai Urugvaju, un tādu valsti kā Kanāda Latvijas tirdzniecības apjoms ir mazāks, jo ievērojamais attālums no Latvijas līdz tām ir būtisks tirdzniecību ierobežojošs faktors.

Empīriski pētījumi rāda, ka, palielinoties attālumam starp valstīm par 1%, tirdzniecības apjoms starp tām samazinās par 0,7 - 1%. Šo attiecību nereti var būtiski mainīt citi faktori — ekonomiskās sadarbības līgumu esamība starp apskatāmajām valstīm, politisko iekārtu līdzība vai atšķirības, valodas tuvība vai barjeras utt. Tā, piemēram, Latvijas ārējā tirdzniecība ir aktīvāka ar Igauniju un Lietuvu, nekā ar Krieviju vai Baltkrieviju, lai gan ģeogrāfiski visas tās ir Latvijas kaimiņvalstis. Tas izskaidrojams ar minēto faktoru atšķirīgo lomu katrā konkrētajā gadījumā.⁷

⁷ Grigorijas Oļevskis, Starptautiskā tirdzniecība, 2003, Skat. 03.03.2017, Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola, 68.lpp

1.5.Imports

Ar importu ekonomikā saprot citās valstīs saražotu preču ieviešanu savā valstī un to pārdošanu vietējiem patērētājiem (vietējā tirgū). Līdz ar eksportu, imports ir svarīgākais starptautiskās tirdzniecības aspekts, kā arī katras valsts maksājumu bilances sastāvdaļa.

Valstis parasti kontrolē importu, īstenojot muitas un tarifu politiku. Īpaša uzmanība tiek pievērsta sabiedrības veselībai un valsts drošībai, tāpēc par nelabvēlīgu preču importu uzskata narkotikas, ieročus, sprāgstvielas un tmlz. Atsevišķas preču grupas, kā alkohols vai tabakas izstrādājumi, kā arī dārglietas un citas veselībai kaitīgas vai plašam patēriņam mazāk nepieciešamas preces, tiek apliktas ar paaugstinātiem importa tarifiem. Vairumā valstu, ievēdot to teritorijā preces, ir jāmaksā arī muitas nodevas. Latvijā muitas darbību ar dažādiem normatīviem aktiem regulē Finanšu ministrija, bet tieši uzrauga Valsts ieņēmumu dienests.

Aktuāls importa kontroles aspekts valsts kompetencē parasti ir kontrabandas apkarošana. Šajā jomā vairums valstu cieši sadarbojas, jo kontrabanda izkropļo katras valsts iekšējo preču un pakalpojumu tirgu, bet valsts budžetam iet secen daļa no nodokļu ieņēmumiem. Kontrabandas apkarošana ir arī viena no svarīgākajām robežapsardzes funkcijām.

Ievēdot jeb importējot preces, jāmaksā trīs veidu nodokļi - muitas nodoklis, akcīzes nodoklis un pievienotās vērtības nodoklis. Bez tam var būt noteikti atsevišķi maksājumi, piemēram, antidempinga vai kompensāciju maksājumi. 70% no iekasētā muitas nodokļa nonāk Eiropas Savienības kopējā budžetā.⁸

⁸ <http://www.howtoexportimport.com/Import/default.aspx>, Skat. 20.03.2017

1.6.Eksports

Eksports ir vienā vai vairākās valstīs saražotu preču izvešana, pārdošana uz citām ārvalstīm. Tas pats attiecas arī uz pakalpojumiem. Eksports, tāpat kā imports, ir svarīgākie starptautiskās tirdzniecības aspekti.

Valstis parasti cenšas atbalstīt savu uzņēmumu eksporta aktivitātes, izstrādājot un īstenojot eksporta politiku, eksporta programmas, plānus un pasākumus. Latvijā eksporta veicināšana ir Ekonomikas ministrijas kompetencē. Tās īstenojot eksporta atbalsta politiku ietver ārējo ekonomisko pārstāvniecību veidošanu un uzturēšanu, eksporta kredītu garantēšanu, atbalsta sniegšanu ārējo tirgu apgūšanā u.c. pasākumus.

Virknē valstu eksporta atbalstam tiek veidotas eksporta - importa bankas, piemēram, ASV, Indijā, Ungārijā, Ķīnā.⁹

1.7.Eiropas Savienība

Vislabāk organizētais tirdzniecības bloks pasaulē pašlaik ir Eiropas Savienība (ES). Tieši tādēļ tā ir tik pievilcīga citām pasaules valstīm.

ES veidojās pa vairākiem etapiem.

Pirmais Eiropas integrācijas etaps bija no 1957. līdz 1971. gadam. Tad ES dalībvalstis bija: Francija, Vācija, Itālija, Nīderlande, Beļģija un Luksemburga.

ES dalībvalstu teritorijā bija atcelti visi muitas tarifi, kā arī citi brīvās tirdzniecības ierobežojumi. ES dalībvalstu starpā tika noteikts muitas tarifs tirdzniecībai ar citām valstīm.

Ne mazāk svarīga bija kopējā lauksaimniecības politika. Tāda politika bija nodibināta, lai noteiktu lauksaimniecības produkciju cenas. Lauksaimniecības produkcijas cenu noteikšana kļuva īpaši nepieciešama jaunas tirdzniecības apstākļos.

⁹ <https://www.entrepreneur.com/article/41846>, Skat. 20.03.2017

Otrais ES integrācijas etaps notika no 1972. līdz 1978. gadam. ES pievienojās vēl trīs valstis: Lielbritānija, Īrija un Dānija.

Otrajā integrācijas etapā ES pārdzīvoja smagu ekonomisku situāciju. Tādai jaunai starptautiskai organizācijai kā ES bija jācīnās ar daudzās iekšējām un ārējām problēmām. ES pārvarēja ekonomiskas problēmas un līdz ar to veiksmīgi attīstījās. Notika ES dalībvalstu ekonomiskās attīstības līmeņu izlīdzināšana.

Trešais ES integrācijas etaps bija no 1979. līdz 1985. gadam. Tad ES pievienojas arī Grieķija.

Trešā attīstības perioda galvenais mērķis bija izveidot vienotu valūtas sistēmu. Tā bija vajadzīga, lai dalībvalstis varētu stabilizēt nacionālo valūtu maiņas kursus un sekmīgāk cīnīties pret inflāciju, kā arī iegūtu lielāku autonomiju no ASV dolāra. Bija izveidots valūtas kursu svārstības „koridors”, kurš fiksēja minimālās un maksimālās valūtu svārstības. Šajā periodā bija nodibināts Eiropas fonds valūtu sadarbība, bija izveidota bezskaidras naudas norēķinu valūtas vienība „ekijs”. Rezultāts bija iespaidīgs – ES izveidoja monetārās stabilitātes zonu un piedzīvoja ilgstošu ekonomikas uzplaukumu.¹⁰

Ceturtais ES attīstības etaps bija no 1986. līdz 1992. gadam. ES pievienojas Portugālija un Spānija.

Lielākais sasniegums šajā laikā bija vienota Eiropas iekšējā tirgus izveidošana. Vienota ES iekšējā tirgu izveidošana nozīmē četras kustību brīvības dalībvalstu teritorijās: preču, pakalpojumu, kapitāla un darbaspēka.

1985. gadā tika izstrādāta ES „Baltā grāmata”. Tajā bija publicēti 300 priekšlikumi, kā novērst nodokļu, tehniskos un tīri fiziskos šķēršļus vienotā iekšējā tirgus sekmīgai funkcionēšanai. „Baltās grāmatas” priekšlikumi bija vajadzīgi vienota iekšējā tirgu izveidošanai.

ES vienota iekšējā tirgu veidošanas pamatā bija savstarpējais atzīšanas princips, kas nosaka, ka dalībvalsts nedrīkst aizliegt vai ierobežot savā teritorijā pārdot preces, kuras likumīgi ražo un tirgo kādā citā dalībvalstī, pat ja šīs preces ir ražotas, pamatojoties uz tehniskiem vai kvantitatīviem standartiem, kas atšķiras no dalībvalstī noteiktajiem preču ražošanas standartiem.

1990. gadā daudz ES dalībvalstu atcēla valūtas kontroli. Rezultātā ES dalībvalstis kļuva vairāk vienotas, tomēr pieauga spekulantu darbība un tika vājināta valstu iedarbība uz valūtas kursa stabilizāciju.

¹⁰ http://europa.eu/abc/index_lv.htm - skatīts 14.05.2017.

1985.gadā bija pieņemts Vienotās Eiropas akts. Tagad ES lēmumu pieņemšanas procesā varēja piedalīties tikai 2/3 no dalībvalstīm.

Piektais ES integrācijas etaps uzsākās 1992. gadā un turpinās līdz šodienai. ES pievienojas Austrija, Somija, Zviedrija, Čehija, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Slovākija, Slovēnija, Ungārija, Rumānija un Bulgārija. Mūsdienu etapam ir raksturīga pārēja no vienota Eiropas iekšējā tirgu uz ekonomisku un valūtas savienību.

1992. gadā notika Māstrihtas konferencē, kur tika nosaukti svarīgāki ES principi un tiesības. Pie tādiem principiem un tiesībām pieder:

- ❖ vienotas pilsonības princips;
- ❖ vienotas politikas īstenošanas princips ekoloģijas, izglītības, kultūras, veselības aizsardzības jomās;
- ❖ ES pilsoņu pamattiesības.

Īpaši svarīgs lēmums bija par vienotas Eiropas valūtas – eiro ieviešanu. Tika izstrādāti speciāli noteikumi, lai dalībvalstis varētu iekļūt eiro zonā.¹¹

¹¹ Hitiris T. European Union Economics. Fifth edition. Harlow: Prentice Halls, 2003, p.49-52.

2.KANĀDAS RAKSTUROJUMS

Kanāda ir federācija, kura sastāv no 10 provincēm un 3 teritorijām. Kanādu neoficiāli iedala vairākos reģionos: Rietumkanāda, Ziemeļkanāda, Centrālā Kanāda un Atlantijas Kanāda. Dažreiz vēl tiek izdalīta Austrumkanāda, kurā ietilpst Centrālā Kanāda un Atlantijas Kanāda.

Kanāda ir otrā lielākā valsts pasaulē aiz Krievijas un lielākā valsts Amerikas kontinentos. Tai ir stratēģiski izdevīga vieta, atrodies starp Krieviju un ASV. Aptuveni 90% no Kanādas populācijas ir koncentrēta 160 kilometru attālumā no ASV robežas. Kanādai ir vairāk saldūdens rezervju nekā jebkurai citai valstij un gandrīz 9% no tās teritorijas klāj ūdens. Kanādai ir vismaz 2 miljoni un iespējams pat vairāk nekā 3 miljoni ezeru- tas ir daudz vairāk nekā visās citās valstīs kopā. 2016. gadā Kanādā dzīvoja 35 362 905 cilvēki, kas ir 39. lielākais iedzīvotāju skaits pasaulē. Etniskās grupas Kanādā ir: 32,2% kanādieši, 19,8% angļi, 15,5% franči, 14,4% skoti, 13,8% īri, 9,8% vācieši, 4,5% itāļi, 4,5% ķīnieši, 4,2% ziemeļamerikas indiāņi, 50,9% iedzīvotāju pieder citai etniskai grupai.¹²

Kanādā ir bagātīgi dabas resursi: dzelzs rūda, niķelis, cinks, varš, zelts, svins, retzemju elementi, molibdēns, potaša, dimanti, sudrabs, zivis, kokmateriāli, zvēri, ogles, nafta, dabasgāze, hidroenerģija.

Kanāda pieder pie augsti attīstītām valstīm. Tai ir daudz līdzību ar ASV, jo abās valstīs ir uz tirgu orientēta ekonomikas sistēma, pieprasījuma ražošanas modelis un augsti dzīves standarti. Kopš Otrā pasaules kara Kanādai raksturīgs iespaidīgs pieaugums no ražošanas, kalnrūpniecības un pakalpojumu nozarēm, kas to ir pārveidojis par rūpniecības un pilsētu ekonomikas valsti, lai gan agrāk tā lielā mērā balstījās uz lauksaimniecību. Turklāt lielu iesaisti uz Kanādas ekonomiku atstāja naftas nozare straujā paplašināšanās, pateicoties Albertas provinces bagātīgajiem naftas smilšu krājumiem, kas ievērojami palielināja Kanādas pierādītās naftas rezerves. Kanāda šobrīd ierindojas trešajā vietā pasaulē ar savām naftas rezervēm aiz Venecuēlas un Saūda Arābijas, un tā ir pasaulē piektā lielākā naftas ražotāja.

Kanāda ir ļoti bagāta arī ar citiem dabas resursiem, kas tai ļauj attīstīt ne tikai naftas un gāzes rūpniecību, bet arī celulozes un papīra ražošanu, krāsaino un melno metalurģiju,

¹² https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print_ca.html Skat. 14.05.2017

pārtikas un ķīmisko rūpniecību, mašīnbūvi. Kanādai ir ievērojama koksnes krāja, kas ieņem trešo vietu pasaulē. Tajā ir attīstīta zivju ieguve un pārstrāde. Aramzeme aizņem 5% no Kanādas teritorijas, ganības 3%, meži un krūmāji atrodas 54% valsts teritorijas, tomēr Kanāda ir viena no lielākajām kviešu un miežu ražotājām un eksportētājām.

Pateicoties Kanādas bagātīgajiem dabas resursiem, augsti kvalificētajam darbaspēkam un kapitālisma sistēmai, šī valsts ir baudījusi stabilu ekonomisko izaugsmi no 1993. gada līdz 2007. gadam. Tās ekonomikas attīstība tika nedaudz piebremzēta globālās ekonomiskās krīzes ietekmē, kad ekonomika samazinājās ar krasu lejupslīdi 2008. gada pēdējos mēnešos. Kanādas galvaspilsētai Otavai 2009. gadā bija jāpaziņo par pirmo fiskālo deficītu, ko tā piedzīvoja pēc iepriekšējiem 12 gadiem, kad budžets vienmēr bija ar pārpalikumu. Kanādas lielākās bankas, pirmās tika ārā no 2008. un 2009. gada finanšu krīzes, un tās drīz vien kļuva par spēcīgākajām pasaulē, pateicoties tam, ka Kanādas galvenā banka strauji rīkojās, liekot finanšu sektoram piekopt tradicionālo konservatīvu kreditēšanas praksi un veicot spēcīgu kapitalizāciju. Kanāda panāca minimālu izaugsmi laikā no 2010. gada līdz 2015. gadam, neskatoties uz neseno naftas cenu kritumu.¹³

2.1. Kanādas politiskā iekārta

1867. gadā Lielbritānijas Ziemeļamerikas likums (BNA Act), Kanādas konstitūcija, apvienoja trīs britu kolonijas: Kanādas provinci (kas ietver augšējo Kanādu, kas tagad ir Ontario un apakšējo Kanādu, kas mūsdienās ir Kvebeka), Jauskotiju un Ņūbransviku.

BNA likums pārvērtā Kanādu konstitucionālā monrahijā, kuras suverēnais valdošais monarhs ir no Apvienotās Karalistes (šobrīd Elizabete II).

Kanāda ir federācija, kas nozīmē, ka pilnvaras ir sadalītas starp centrālo (federālo), valdības un 10 provincēm (Britu Kolumbiju, Albertu, Saskatčevanua, Manitobu, Ontārio, Kvebeku, Jaunskotiju, Nunavutu, Prinča Edvarda salām, Ņuflaundlendu un Labradoru).

¹³ https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print_ca.html Skat. 14.05.2017

No federālās valdības pilnvaras un provinces ir nostiprinātas Satversmē. Triju teritoriju (Jukonas, Ziemeļrietumu teritorijas un Nunavutas) jurisdikcijas piešķir federālā valdība, un tās nav nostiprinātas BNA aktā.

Agrāk tikai britu suverēna vara varēja grozīt konstitūciju. 1982. gadā Kanāda pieņēma savu konstitūciju, kas nozīmē, ka tā ieviesa mehānismu, lai paši lemtu par sevi pēc vienošanās ar federālo valdību un deviņām provincēm. Kvebeka atteicās parakstīt līgumu, galvenokārt tāpēc, ka tas negarantēja īpašu konstitucionālo statusu.

Turklāt kopš 1982. gada, Kanādas hartas tiesības uz brīvību ir iesakņojusi Konstitūcija. Neskatoties uz šīm izmaiņām, Kanādā joprojām ir konstitucionālā monarhija un Apvienotās Karalistes karaliene Elizabete II joprojām ir karaliene Kanādā.

Kanādas pārvaldes sistēma ir iedvesmojusi britu parlamentāro sistēmu un stingri sakņojas tradīcijās. Kanādas Parlaments sastāv:

Apakšparlamenta, kas ietver 308 ievēlētus deputātus;

Senāta, kas ietver 105 dalībniekus, toes ieceļ premjerministrs un viņi pārstāv visus valsts reģionus.¹⁴

Kanādā ir 3 valdības līmeņi, Katram valdības līmenim ir dažādi pienākumi.

- Federālā valdība (Kanādas valdība) - atbildīga par lietām, kas ietekmē visu valsti, piemēram, pilsonību un imigrāciju, valsts aizsardzību un tirdzniecību ar citām valstīm;
- Proviču un teritoriju valdības – atbildīga par lietām, piemēram, izglītības, veselības aprūpes un lielceļiem;
- Pašvaldības (vietējie) pašvaldības (pilsētas un ciemati) – atbildīgas par ugunsdzēsību un pilsētas ielām un citiem vietējiem jautājumiem. Ja nav pašvaldības, tad pakalpojumus sniedz province.¹⁵

Konstitucionāli Kanādas valsts galva ir karaliene Elizabete II. Viņu pārstāv ģenerālgubernators federālajā līmenī, un 10 leitnantgubernatori, katrs savā provincē. Katrām no trim teritorijām ir pa vienam komisāram, kas pārstāv karalieni. Ģenerālgubernators vai viņa pārstāvis sniedz karalisko piekrišanu budžetam Parlamentā. Viņš sasauc un atlaiž Parlamentu, lasa troņa runas, paraksta valsts dokumentus un nodod zvērestus ceremonijās.

¹⁴ <http://www.rcinet.ca/politique-canadienne-en/2015/11/09/canadas-political-system/> Skat. 14.05.2017

¹⁵ <http://settlement.org/ontario/immigration-citizenship/canadian-government/canadian-political-system/what-is-canada-s-political-system/> Skat. 14.05.2017

Kanādā ir arī parlamentāra demokrātija. Parlamenta locekļi Apakšparlamentā tur leģitīmo varu, kas nozīmē ka tie sastāda un izdod likumus. Kaut arī pie varas esošie var sastādīt budžetu, opozīcija var tos noraidīt. Senāts arī piedalās likumdošanas procesā, balsojot par likumiem pirms viņi saņem monarha piekrišanu. Senāts var noraidīt likumprojektus, bet ne pārāk bieži. Viņi var arī piedāvāt likumu grozījumus un iesniegt tos palātā. Senātam ir arī tiesības iesniegt likumprojektus, izņemot tādus, kas saistīti ar naudu (kas atstāj fiansiālu iespaidu vai arī praso valsts izdevumus).

Kanādā Ministru kabinetam pieder izpildvara. Tā uzdevums ir izstrādāt valdības politiku un administrēt valsts lietas saskaņā ar likumdošanas aktiem, ko ir pieņēmis likumdevējs.

Ministru kabineta vadītājs ir premjerministrs. Pēc parlamentārām tradīcijām viņš ir tās partijas vadītājs, kura ieguvusi visvairāk vietu Parlamentā.

Premjers ieceļ ministrus, senatorus, gubernatorus provincēm un Augstākās tiesas tiesnešus. Viņš arī izvēlas datumu, kas atlaist parlamentu un kad sasaukt vēlēšanas un datumu kurā balsot.

Izņemot retus gadījumus, ministri parasti tiek izvēlēti no Parlamenta locekļiem. Salīdzinājumam, ASV Konstitūcija aizliedz par ministriem ievēlēt amatpersonas (ASV ministrus sauc par sekretāriem).

2.2.Iedzīvotāji un to raksturojums

Kanāda 2015. gada jūlijā sasniedza pagrieziena punktu, kuru demogrāfi jau sen bija prognozējuši. Par 65 gadiem vecāko iedzīvotāju skaits šajā gadā pārsniedza kopējo bērnu skaitu, vecumā līdz 15 gadiem. Iedzīvotāju vecuma struktūra nenoliedzami atstāj savu ietekmi uz ekonomiku.

5 780 900 kanādieši ir vecāki par 65 gadiem, salīdzinot ar 5 749 400 jaunākiem par 15 gadiem. Procentuāli 16,1% kanādiešu ir vecāki par 65 gadiem, bet zem 15 gadiem tikai 16%

Cilvēku skaits, kas vecāki par 65 gadiem, Kanādā strauji pieaug. Gada laikā šādu cilvēku skaits ir palielinājies par 3,5 procentiem, kas ir četras reizes ātrāk par iedzīvotāju pieaugumu kopumā. Šī pieauguma temps vērojams jau no 2011. gada.

Tomēr saskaņā ar starptautiskajiem standartiem Kanādas iedzīvotāju skaits, kuri vecāki par 65 gadiem, joprojām ir salīdzinoši zemāks nekā citās G7 valstīs, piemēram, Japānā jau 26 % iedzīvotāju ir virs 65 gadu vecuma.

Nūbransvikā (New Brunswicka) ir vislielākais iedzīvotāju daudzums, kuri ir vecāki par 65 gadiem, tie veido 19 %i no provinces kopējā iedzīvotāju daudzuma. Viszemākais veco cilvēku īpatsvars ir ir Nunavutā (Nunavut), tikai 3,7% iedzīvotāju ir vecāki par 65 gadiem. No provincēm viszemākā gados veco cilvēku proporcija ir Albertai, kur viņu īpatsvars ir tikai 11,6%.

Kanādā vidēji ir 1,01 seniors uz katru bērnu zem 15 gadiem. Šī attiecība visaugstākā ir Jaunskotijā, kur tā ir 1,35, bet zemākā Nunavutā 0,12 seniori uz katru bērnu.

Lielākais Kanādas iedzīvotāju skaits, visās vecuma grupās, dzīvo četrās provincēs. 2015. gada jūlijā dati liecina, ka 86,3 % no visiem kanādiešiem dzīvo Ontārio, Kvebekā, Britu Kolumbijā un Albertā. Starp provincēm iedzīvotāju skaits sadalās šādi: Ontārio 38,5 %, Kvebeka 23%, Britu Kolumbija 13,1% un Alberta 11,7 %.

Ontārio joprojām ir Kanādas visvairāk apdzīvotā province ar 13,792,100 cilvēkiem. Kvebeka ir otrā visvairāk apdzīvotā province ar 8,263,600 cilvēkiem.

Sekas gaidāmajām demogrāfijas izmaiņām, kas strauji tuvojas, var būt milzīgas. Docents Maiks Mufats (Mike Moffat) no Ričarda Īva Biznesa skolas Londonā (Richard Ivey School of Business Londonā) saka: „Imigrācija, ar robežu atvēršanu, nedaudz palīdz, bet kopumā novecošana notiek. Nevar imigrēt ārā no demogrāfijas burbuļa. Tā kā Kanādas iedzīvotāji kļūst vecāki, mēs esam ieguvuši vairāk un vairāk pensionāru, tas rada spiedienu uz veselības aprūpes sistēmu un pensiju sistēmu, jo aizvien mazāk paliek darba spējīgā vecuma cilvēku, lai viņus atbalstītu”.¹⁶

¹⁶ <http://www.cbc.ca/news/business/statistics-canada-seniors-1.3248295> Skat. 14.05.2017

Iedzīvotāju daudzums vecuma grupās

2016. gads						
	Kanāda	Vīrieši	Sievietes	Kanāda	Vīrieši	Sievietes
	Personas (tūkstošos)			% no kopējās populācijas		
Vecums						
Kopā	36,286.4	17,995.6	18,290.8	100.0	100.0	100.0
0 līdz 4	1,960.7	1,005.4	955.3	5.4	5.6	5.2
5 līdz 9	1,984.9	1,016.4	968.5	5.5	5.6	5.3
10 līdz 14	1,886.0	967.5	918.5	5.2	5.4	5.0
15 līdz 19	2,066.5	1,063.6	1,002.9	5.7	5.9	5.5
20 līdz 24	2,469.1	1,267.2	1,201.9	6.8	7.0	6.6
25 līdz 29	2,517.1	1,265.8	1,251.3	6.9	7.0	6.8
30 līdz 34	2,530.2	1,260.8	1,269.3	7.0	7.0	6.9
35 līdz 39	2,456.1	1,224.9	1,231.2	6.8	6.8	6.7
40 līdz 44	2,345.4	1,170.3	1,175.1	6.5	6.5	6.4
45 līdz 49	2,415.2	1,208.3	1,207.0	6.7	6.7	6.6
50 līdz 54	2,711.3	1,361.3	1,350.0	7.5	7.6	7.4
55 līdz 59	2,653.2	1,323.3	1,330.0	7.3	7.4	7.3
60 līdz 64	2,300.1	1,136.2	1,163.8	6.3	6.3	6.4
65 līdz 69	1,975.7	964.3	1,011.5	5.4	5.4	5.5
70 līdz 74	1,439.0	686.9	752.1	4.0	4.0	4.1
75 līdz 79	1,034.8	473.5	561.3	2.9	2.6	3.1
80 līdz 84	753.4	325.6	427.9	2.1	1.8	2.3
85 līdz 89	493.1	189.0	304.1	1.4	1.1	1.7
90 +	294.4	85.2	209.2	0.8	0.5	1.1

17

2.3.Nodarbinātība Kanādā

Bezdarba līmenis Kanādā 2017. gada aprīlī bija samazinājies līdz 6,5%, iepriekšējā mēnesī tas bija 6,7%. Patlaban Kanādā bezdarbs līmenis ir samazinājies vairāk nekā tirgus gaidītie 6,7%., un tas šobrīd Kanādā ir zemākais bezdarba līmenis kopš 2008. gada oktobra.

Bezdarbnieku skaits ir samazinājies par 48,7 tūkstošiem cilvēkiem no 1265000 un nodarbinātība ir augusi par 3,2 tūkstošiem līdz 18311200. Pilnā laika nodarbinātība ir mazinājusies par 31,2 tūkstošiem, pēc 18,4 tūkstoša pieauguma martā. Nepilnā laika nodarbinātība ir pieaugusi par 34,3 tūkstošiem pēc viena tūkstoša pieauguma iepriekšējā mēnesī.

Visvairāk cilvēku strādā izglītības pakalpojumu sniegšanā (19,9 tūkstoši). Veselības aprūpē un sociālajā palīdzībā (12 tūkstoši), transporta un noliktavu sektorā (8,8 tūkstoši), informācijas, kultūras un atpūtas (10,7 tūkstoši). No otras puses, kritums tika reģistrēts uzņēmējdarbības, ēku un citiem atbalsta pakalpojumiem (-19 tūkstoši), izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (-12 tūkstoši), citi pakalpojumi(-9,5 tūkstoši) un valsts pārvalde (7,8 tūkstoši).

Publiskā sektora nodarbinātība aprīlī pieauga par 35 tūkstošiem, galvenokārt veselības aprūpes un sociālās palīdzības sektorā un izglītības jomā. Tajā pašā laikā privātajā sektorā nodarbināto samazinājās par 51 tūkstoti.

Nodarbinātība pieauga Britu Kolumbijā un Prinča Edvarda salās, bet tā bija praktiski nemainīga citās provincēs.

Aprīlī, nodarbinātība pieauga to cilvēku vidū, kam ir 55 gadi un vairāk, bet tā samazinājās vīriešiem vecumā no 25 līdz 54 gadi.

Bezdarba līmenis Kanādā vidēji ir bijis 7,71% laika posmā no 1966. gada līdz 2017. gadam, sasniedzot augstāko līmeni 13,10% (1982. gada decembrī) un rekordzemo līmeni 2,9% (1966. gada jūnijā).

¹⁸ 2.1. att. Iedzīvotāju bezdarba līmenis

2.4 Biežākie nāves iemesli Kanādā

Dati liecina, ka 2013. gadā miruši 252338 cilvēki. Lielākā daļa no viņiem miruši dēļ dažādām slimībām, kas raksturīgas vecākiem cilvēkiem. Piemēram, vēzis bija nāves iemesls 75112 cilvēkiem, kas ir 28,8 % no mirušajiem, sirds slimības 49891 jeb 19,8 %, cerebrovaskulārās slimības (insults) 13400 cilvēki jeb 19,8 %, hroniskas apakšējo elpceļu slimības 11976 jeb 5,3 %, nelaimes gadījumi (nejauši savainojumi) 11452 jeb 4,5 %, diabēti 6345 cilvēki jeb 2,5 %, Alcheimera slimība 6345 cilvēki jeb 2,5 %, gripa un pneimonija 6551 cilvēki jeb 2,6 %, pašnāvības 4054 cilvēki jeb 1,6 %, nefrīts, nefrotiskais sindroms un nefroze (nieru slimība) 2978 cilvēki, kas ir 1,2% no mirušajiem.¹⁹

Analizējot šos datus, jāsecina, ka daudzu šo slimību ārstēšana un pacientu aprūpe prasa lielus finanšu līdzekļus.

¹⁸ <http://www.tradingeconomics.com/canada/unemployment-rate> Skat. 14.05.2017

¹⁹ <http://www.statcan.gc.ca/tables-tableaux/sum-som/101/cst01/hlth36a-eng.htm> Skat. 14.05.2017

2.5. Vidējā alga Kanādā

Dati liecina, ka vidējā alga Kanādas dolāros kopš 2007. gada ir pieaugusi par aptuveni 24 procentiem.

2016. gadā vidējā izpeļņa stundā starp visiem darbiniekiem, strādājot pilnu darba laiku vai nepilna darba laiku, bija 25,46 dolāri stundā. 2007. gadā tā bija 20,56 dolāri.²⁰

Zemākās algas ir mazumtirdzniecības darbiniekiem, savukārt visaugstākās juristiem, vadītājiem informācijas tehnoloģiju un inženierijas jomās un zobārstiem.

2.2. tabula

Vidējā stundas likme pēc profesijās

Profesija	Vidējā stundas likme
Mazumtirdzniecības pārdošanas darbinieks	\$15
Datu ievades lietvedis	\$18
Grāmatvedis	\$20
Smagā auto šoferis	\$22
Galdnieks	\$24
Izpilddirektora palīdzība	\$27
Santehniķis	\$28
Elektriķis	\$28
Sociālais darbinieks	\$31
Arhitekts	\$32
Reģistrēta medmāsa	\$38
Fizioterapeits	\$38
Datoru inženieris	\$40
Jurists	\$57
Vadītājs datoru un informācijas jomā	\$62
Vadītājs inženierijas jomā	\$67
Zobārsts	\$75

²⁰ <https://www.livingin-canada.com/work-salaries-wages-canada.html> Skat. 14.05.2017

2.6.Dzīves dārdzība Kanādā

Lielākā daļa cilvēku no Apvienotās Karalistes un Eiropas, domātu, ka dzīves dārdzība Kanādā ir ievērojami zemāka nekā to mītnes valstīs. Kanādas mājokļi ir lēti, salīdzinot ar citām attīstītām valstīm - vidējā mājas cena Kanādā ir aptuveni deviņas reizes lielāka par vidējo gada algu. Dažās provincēs, piemēram, Ņūbransvikā mājokļa cena ir tik zema kā četras gada algas. Cenas ir augstākas Ontārio (desmit reizes pārsniedz vidējo gada algu) un Vankūverā (četrpadsmit reizes pārsniedz vidējo gada algu)

Cilvēki, emigrējot uz Kanādu, ja tie dzīvo dārgākā valstī, pārdodot savu mājokli, var bieži vien uzreiz iegādāties māju Kanādā ar ievērojami samazinātu hipotēku.

Tas, ka Kanādā ir pieejami, salīdzinājumā ar citām valstīm, lētāki mājokļi, ļauj viņiem vairāk no saviem ienākumiem tērēt citām vajadzībām un ievērojami pazemina dzīves dārdzību Kanādā.

Salīdzinājumā ar daudzām citām rietumu valstīm, bet ne ar ASV šeit ir lētāka pārtika, mazāk maksā arī vakariņas un lielākā daļa atpūtas, enerģija ir lētāka, taču jāņem vērā, ka ir jāpatērē daudz enerģijas, lai apsildītu savu māju tipiskā Kanādas ziemā, tāpat benzīns un automašīnas ir lētākas, bet auto apdrošināšana .

Pasaules ietekmīgākā biznesa konsultāciju kompānija „Mercer” 2016. gadā aptaujāja ārvalstu darba ņēmējus. Aptauja tika veikta 209 pilsētās un tajā tika salīdzinātas izmaksas vairāk nekā 200 dažādām lietām katrā vietā, tai skaitā mājoklim, transportam, pārtikai, apģērbam, mājsaimniecības precēm un izklaidēm.

Šī aptauja parādīja, ka Vankūverā (ieņēma 142. vietu) ir augstākā dzīves dārdzība Kanādā, tai seko Toronto (143. vieta), Monreāla (155. vieta), Kalgari (162. vieta) un Otava (171. vieta).

Pētījumā tika konstatēts, ka Kanādas pilsētas ir zemākas dzīvošanas izmaksas nekā daudzās citās attīstītajās vietās pasaulē.

Kopš pēdējās aptaujas Kanāda kopumā kļūst vēl lētāka, salīdzinot ar citām pilsētām, jo Kanādas dolārs zaudē vērtību.²¹

²¹ <http://www.livingin-canada.com/cost-of-living-in-canada.html> Skat. 14.05.2017

Top 50 pilsētas 2016. gada rangi

2016. gada rangs	Pilsēta, valsts
1.	Honkonga
2.	Luanda, Angola
3.	Cīrihe, Šveice
4.	Singapūra
5.	Tokija, Japāna
6.	Kinšasa, Kongo Demokrātiskā Republika
7.	Šanhaja, Ķīna
8.	Ženēva, Šveice
9.	Ndžamena, Čada
10.	Beijinga, Ķīna
11.	Ņujorka, ASV
12.	Šendžena, Ķīna
13.	Lagosa, Nigērija
14.	Berne, Šveice
15.	Seula, Dienvidkoreja
16.	Viktorija, Šeiselu salas
17.	Londona, Apvienotā Karaliste
18.	Guandžou, Ķīna
19.	Telaviva, Izraēla
20.	Abija, Nigērija
21.	Dubaja, Apvienotie Arābu Emirāti
22.	Osaka, Japāna
23.	Brazavila, Kongo
24.	Kopenhāgena, Dānija
25.	Abū Dabī, Apvienotie Arābu Emirāti
26.	Sanfrancisko, ASV
27.	Losandželosa, ASV
28.	Librevila, Gabona
29.	Naņdzjina, Ķīna
30.	Tjandziņa, Ķīna
31.	Šenjāna, Ķīna
32.	Numea, Jaunkaledonija
33.	Cjindao, Ķīna
34.	Čikāga, ASV
35.	Čendu, Ķīna
36.	Konakri, Gvineja
37.	Honolulu, ASV
38.	Vašingtona, ASV
39.	Jangona, Birma
40.	Džibutija, Džibuti
41.	Buenosairesas, Argentīna
42.	Sidneja, Austrālija
43.	Taipeja, Taivāna
44.	Parīze, Francija
45.	Daka, Bangladeša
46.	Miami, ASV
47.	Bostona, ASV
48.	Akra, Gana
49.	Milāna, Itālija
50.	Jaunde, Kamerūna

2.7.Centrālā Kanāda

Kanādas ekonomikas vēsture sākas ar medību, lauksaimniecības un tirdzniecības sabiedrībām starp pirmajiem pamatiedzīvotājiem. Pēc eiropiešu ierašanās 16. gadsimtā ekonomikā ir notikusi virkne būtisku pārmaiņu. Sākumā tās izpaudās Atlantijas zvejniecībā, transkontinentālā kažokādu tirdzniecībā, tad straujā urbanizācijā, industrializācijā un tehnoloģiskās pārmaiņās. Lai gan dažādās nozares ir nākušas un aizgājušas, Kanādas paļaušanās uz dabas resursiem - no kažokādām līdz kokmateriāliem, minerālvielu eļļām- ir saglabājusies, un veido eksporta tirgu šīm precēm, it īpaši ASV. Kanādas ekonomika gadsimtu laikā ir piedzīvojusi daudz pārmaiņu, un joprojām daudzos reģionos pārmaiņas notiek arī šodien.

2.8. Kažokādu tirdzniecība un imigrantu ierašanās

Lielākā daļa no aborigēnu tautām centrālajā Kanādā pārtika no medībām un dabas velšu vākšanas; tikai irokēzi nodarbojās ar lauksaimniecību. Kažokzvēri tika ķerti sprostos un izmantoti apģērbam, sudrabs un varš tika iegūts rotaslietu izgatavošanai. Tirdzniecība starp aborigēnu grupām ar dažādiem priekšmetiem bija bieža, bet nav bijusi tāda specializēta tirgotāju grupa. 16. gadsimtā Francijas un Lielbritānijas tirgotāji sāka pirkt kažokādas, pretim piedāvājot dzelzs darbarīkus, ieročus un alkoholu, ko visu irokēzu cilvēki novērtēja ļauti augsti. Rezultātā notika lielas ekonomikas un kultūras izmaiņas starp aborigēnu tautām.

Eiropas imigranti sākotnēji ieradās Kanādā uz patstāvīgu dzīvi, lai pelnītu ar zveju un kažokādu tirdzniecību. Līdz 17.gadsimta beigām Kanādas klimats un augsne neveicināja lauksaimniecības attīstību. Gan franču, gan angļu tirgotāji pārsvarā nodarbojās ar kažokādu tirdzniecību. Pēc septiņgadu kara Francija gandrīz visas kolonijas atdeva britiem un viņi Kanādā sāka kontrolēt lielu daļu kažokādu tirdzniecības no Monreālas, vienlaikus iegūstot lielu pārsvaru visās tirdzniecības un finanšu jomās. Arī cilvēku skaits Kanādā strauji pieauga, pateicoties dabiskajam pieaugumam un lielajai imigrantu plūsmai no Lielbritānijas.

Līdz 1820.gadam visas labās lauksaimniecības zemes Sentlorenčas ielejā bija gandrīz aizņemtas. Pēc Ziemeļrietumu Sabiedrība apvienošanās ar Hudzonas līča sabiedrību 1821. gadā, transkontinentālās kažokādu tirdzniecība vairs netika kontrolēta no Monreālas. Bet līdz tam laikam augšējā un apakšējā Kanāda bija jau attīstījusi milzīgu kokmateriālu tirdzniecību, nogādājot produkciju uz Lielbritāniju, un vēlāk arī uz Amerikas Savienotajām Valstīm, kā arī apkalpojot vietējos pircējus.

Līdz 1780. gadam Ontārio nebija izveidojusies nozīmīga Eiropas iedzīvotāju populācija, kaut arī tās tuvumā esošos ūdensceļus izmantoja kažokādu tirgotāji. Pirmās pilsētiņas radās tikai, kad atbrauca Apvienotās Impērijas lojālisti, britu un amerikāņu kolonizētāji un britu armija un virsnieki. Meži tika nolīdzināti un sākās lauksaimniecības attīstība, kas ļāva eksportēt kviešus. Tāpat par eksporta precēm kļuva kālijs un koksne. Tika uzbūvēti ceļi un kanāli, svarīgākie no tiem bija Vellanda kanāls un Sentlorenčas kanāls. Ap 1867. gadu lielākā daļa labās zemes provincē jau bija aizņemta, lai gan tā ne visa tika izmantota lauksaimniecībai.²²

2.9. Konfederācija un industrializācija

Ar kažokādu tirdzniecību sāka veidoties vienota starpkontinentāla tirdzniecības ekonomika. Kopš konfederācijas izveides 1867. gadā darbaspēks un finanses sāka brīvi pārvietoties starp reģioniem. Lielu attīstību ekonomikai pavēra uzlabojumi transporta sistēmā - dzelzceļu attīstība starp 1867. gadu un 1915. gadu un lielceļu un cauruļvadu sistēmu izbūve pēc 1945. gada. Provinces ir kļuvušas par svarīgiem tirgiem un piegādātājiem viena otrai, tāpēc, ka investīciju uzplaukums vienā reģionā, varēja kļūt par pamatu valsts mēroga uzplaukumu, līdzīgi bija arī ar neveiksmēm, piemēram, kritums Ontārio rūpniecībā kļuva par valsts kopējo ekonomikas lejupslīdi.

Ekonomikas attīstība veicināja arī provinču savstarpējo sadarbību un apvienošanos. Tā attīstījās Kvebeka, kuras sastāvā izveidojās trīs pilsētas - Monreāla, Kvebeka un Truārivjēra. Sākotnēji Ontārio province bija diezgan neapdzīvota, bet līdz ar jaunu imigrantu ierašanos, tirdzniecības un pārvaldes attīstīšanos, radās arī jaunas pilsētas.

²² <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/economic-history/> Skat. 14.05.2017

Tomēr pat līdz 1871. gadam lielākā daļa no Centrālās Kanādas rūpniecības bija frēzēšana un meža ciršana. Pēc konfederācijas izveides sākās strauja industrializācija un urbanizācija abās provincēs, un līdz 1911. gadam jau puse Ontārio iedzīvotāju dzīvoja pilsētās un mazpilsētās.

No 1870. līdz 1900. gadam rūpnīcās attīstījās dažādas nozares, piemēram, šūšana un apavu ražošana, un provinču valdības sāka regulēt darba attiecības. Vēlāk tika izgudrota arī minimālās algas likumdošana, Ontārio šo likumu pieņēma 1920. gadā. Ap 1830. gadu sākās strauja arodbiedrību veidošanās.

2.10. Rūpniecības attīstība

Centrālās Kanādas rūpniecības attīstība bija īpaši strauja starp 1896. gadu un 1914. gadu, kad visa nācija pieredzēja investīciju un eksporta uzplaukumu. Pēc tam, kad 1900. gadā dažas nozares, piemēram, pārvadājumi un metālapstrāde samazinājās, sāka parādīties jaunas nozares: elektroiekārtu un ķīmisko vielu ražošana 1890. gadā, automašīnu un alumīnija apstrāde pēc 1900. gada, celulozes un papīra rūpniecība starp 1890. un 1914. gadu, radio un sadzīves tehnikas ražošana ap 1920. gadu un lidmašīnu būvniecība ap 1940. gadu. Lētā hidroelektrostaciju elektrība šajā laikā palīdzēja paātrināt rūpniecības pārmaiņas, savs iespaids bija arī pasaules kariem un kodolenerģijas izmantošanai no 1970. gadā. Abās provincēs darbaspēks radās no dabīgā iedzīvotāju pieauguma un imigrācijas.

Bija arī cikliskas ekonomikas lejupslīdes 1870. gadu vidū, 1890. gada sākumā un 1920. gada sākumā, un jo īpaši laikā no 1929. līdz 1933. gadam, kad Kanādu pārņēma Lielā depresija, kas ilga līdz Otrā pasaules kara sākumam. Pēc tam, ekonomiskā ekspansija turpinājās, lielākoties nepārtraukti, līdz citai cikliskajai lejupslīdei 1980. gadu sākumā.

Tā kā daudzas no jaunajām nozarēm bija koncentrētas Ontārio, 1920. gados Kvebekā ekonomiskā augšupeja bija mazāk iespaidīga, lai gan šeit attīstījās celulozes un papīra ražošanas un krāsaino metālu apstrādes nozares, tomēr šeit neizveidojās automobiļu rūpniecība, kā arī neattīstījās elektroierīču ražošana. Iemesls tam bija arī tas, ka lielākajā daļā Kvebekas nozaru bija zems darba ražīgums, līdz ar to arī zemas darba algas. Dati liecina, ka Ontārio darbinieki nopelnīja vairāk nekā vidējais Kvebekas darbinieks. Pēc 1945. gada, un it

īpaši pēc 1960. gada, šīs nepilnības tika labotas. Gan federālās, gan provinču iestādes tērēja lielus līdzekļus, lai attīstītu rūpniecību arī Kvebekā, un Kvebekas valdības sāka attīstīt tādas nozarēs kā tērauda ražošana un auto montāža. Kvebekas attīstību bremzēja arī dzimstības līmenis, kas bija viszemākais Kanādā. Tomēr ar laiku arī šī province attīstījās un vidējās algas palielinājās.

Lai gan valsts finanšu centrs laika gaitā pārvietojās no Monreālas uz Toronto, sākoties Otrajam pasaules karam, arī Kvebekas finanšu sistēma kļuva sarežģītāka. No 1970. līdz 1980. gadam daudzi angļiski runājošie uzņēmēji un profesionāļi atstāja provinci. Tekstila un auduma ražošanas rūpniecības attīstība šeit bija apdraudēta. Federālās valdības protekcionisms un finanšu atbalsts tomēr ļāva šeit attīstīt jaunas nozares. Pateicoties „Northern Telecom” un „Bombardier”, Kvebeka kļuva par nopietnu spēlētāju augsto tehnoloģiju un kosmiskās aviācijas jomā.²³

2.11. Lauksaimniecība

Lauksaimniecība Centrālajā Kanādā sākās ar cīņu pret mežu un klimata ietekmi. Rūpniecība sāka pievērsties eksportam, un 1900. gadā lauksaimniecība galvenokārt bija atkarīga no vietējo pilsētu tirgiem. Lai gan ap 1800. gadu zemnieki no apakšējās Sentlorenčas provinces izaudzēja eksportējamo graudu pārpalikumu, lielākā daļa no 19. gadsimta Kvebekas iedzīvotāju bija atkarīgi no graudu importa, kas nāca no Ontārio. Savukārt Ontārio lielāko daļu gadsimta regulāri eksportēja graudus ne tikai uz Kvebeku, bet arī uz ārzemēm. Tomēr vēlāk, kad Ontārio iedzīvotāju skaits pieauga, bet tās kviešu platības samazinājās, province pakāpeniski sāka importēt vairāk kviešu no Rietumu Kanādas, vienlaikus palielinot savu produkciju auzu un citās lopbarības kultūrās. Gan Ontārio, gan Kvebeka starp 1871. un 1914. gadu specializējās uz gaļas un piena produktiem. No 1860. gada līdz 20. gadsimtam daudz siera, sviesta un Ontārio bekona tika pārdoti uz ārzemēm, lielu daļu no šīm precēm, patērējot Centrālā Kanādā. Pēc Pirmā pasaules kara, samazinoties zirgu skaitam un līdz ar to krītoties miežu audzēšanas platībām, pāreja uz citām lopbarības kultūrām kļuva vēl izteiktāka un dažas

²³ <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/economic-history/> Skat. 14.05.2017

zeme vairs netika izmantotas lauksaimniecībai. Tikmēr pilsēta sāka izplesties un piesavināties kādreizējās lauksaimniecības zemes.

No konfederācijas laikiem līdz 1929. tika veikti dažādi pasākumi, lai paplašinātu lauksaimniecību Ontārio un Kvebekā. Šie centieni gan nebija ļoti veiksmīgi, jo vienlaikus ziemeļu attīstībai daudz svarīgāka bija kalnrūpniecības, celulozes un papīra ražošanas attīstība.²⁴

2.12. Pilsētu izaugsme

1867. gadā lielākās pilsētas Kanādas centrālajā daļā bija Monreālā un Toronto. Monreālas attīstība sākās kā ostas un tirdzniecības centram. Līdz 19. gadsimta vidum, tā bija vieta arī rūpniecībai, piemēram, 1900. gadā tā saražoja daudz apģērba un tekstila izstrādājumus, elektrisko iekārtu, dzelzceļa ritošo sastāvu un daudz citu vieglās rūpniecības produktu. Tā bija arī nozīmīgs finanšu centrs.

Toronto pēc lēna un nelabvēlīgā sākuma, attīstījās pēc 1867. gada līdzīgi kā Monreāla, daudz no tās agrīnās labklājības bija balstīta uz Lielo ezeru kuģniecību. Ar 1900. gadu abās pilsētās enerģiski darbojās bankas un apdrošināšanas sabiedrības un notika aktīva akciju apmaiņa. Abas pilsētas sāka piesaistīt imigrantus no Centrāleiropas un Itālijas. Bet visvairāk šīm pilsētām palīdzēja izaugt migrācija no Lielbritānijas. Pirms 1900. gada daudzi Kvebekas un Ontārio iedzīvotāji emigrēja uz ASV, kur dzīvošanas izredzes bija labākas, tāpēc kritās Kanādas dabiskais iedzīvotāju pieaugums. Tomēr no 1900. gada līdz 1929. gadam, un pēc tam no 1939. gada Kanādas ekonomiskās perspektīvas kļuva daudz labākas un emigrācija no Kanādas vairs nebija problēma. Pēc Otrā pasaules kara Kanādā ieplūda daudz cilvēku no Itālijas un Centrāleiropas.

Pēc 1945. gada mazinājās atšķirības ienākumos, dzīves standartos un dzīvesveidā, tomēr dažādu reģionu ekonomikas joprojām ir ļoti atšķirīgas. Ražošana joprojām lielā mērā notiek Ontārio un Kvebekas reģionā, bet četras rietumu provinces joprojām ģenerē milzīgus pārpalikumus dabiskiem produktiem. Atlantijas provincēs dzīves līmenis pēc 1945. gada

²⁴ <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/economic-history/> Skat. 14.05.2017

vienalga saglabājās salīdzinoši zems un to perspektīvas ir mazāk spilgtas. Daļēji šī iemesla dēļ, starpreģionālās subsīdijas ir ieņēmušas paliekošu vietu Kanādas dzīvesveidā.

Kvebekā un Ontārio, tāpat kā citur Kanādā, urbanizācijai un industrializācijai attīstīties palīdzēja taupība un rūpība no iedzīvotājiem, kuras locekļi vienlaikus bija gatavi aizņemties līdzekļus un prasmes no ārvalstīm. Daudz palīdzēja arī izglītības sistēma, kas, pirmkārt, nodrošināja vispārējās prasmes, bet pēc tam tās tika pilnveidotas augstākas pakāpes skolās un profesionālās izglītības jomā. Sākot ar 1970. gadu, tika piedāvāta dažāda veida specializētās tehnoloģijas studijas, piemēram, inženierzinātnēs un lauksaimniecībā.

Ar 1980. gadu vairums kanādiešu kļuva par pilsētniekiem, un lielākā daļa strādājošo sāka veikt „balto apkaklīšu” darbus, parasti, pakalpojumu nozarēs.

Ar 1987. gada abu provinču ekonomikas bija kļuvušas ļoti urbanizētas, un pakalpojumu nozares un profesijas, bija kļuvušas daudz svarīgākas nekā ražošana, kas, savukārt, bija daudz svarīgāka nekā lauksaimniecība, mežsaimniecība vai ieguves rūpniecība. Ieņēmumi no pakalpojumu nozarēm palīdzēja līdzsvarot Kanādas centrālās daļas kontus ar pārējo valsti, šim procesam palīdzēja arī ražotāji. Šis modelis ar reģionālo specializāciju bija izveidojies laika posmā no konfederācijas līdz 1900. gadam. Lai gan daži varētu iebilst pret federālo tirdzniecības politiku, tomēr tā palīdzēja Kanādas centrālajai daļai, jo, industrializējot Ontārio un Kvebeku, tās pašas varēja attīstīties, neņemot naudu no citiem reģioniem. Lielākā daļa no šo divu provinču tirgiem vienmēr ir bijis Kanādas centrs, jo lielākā daļa kanādiešu dzīvo tieši šeit. Turklāt kopš 19. gadsimta ir attīstījušies eksporta tirgi, lielai daļai Kvebekas un Ontārio ražotāju.

Ekonomikas norises citur Kanādā, it īpaši Rietumos, arī palīdzēja paātrināt Kanādas centrālās daļas industrializāciju. Ekonomiskā attīstība bija līdzīga arī Lielo ezeru dienvidu pusē, kur atradās līdzīgas izejvielas, kapitāls, darbaspēks un prasmes. Tomēr Kanādas pusē bija lielāks hidroelektroenerģijas potenciāls, vairāk niķeļa, zelta, sudraba, urāna un ļoti daudz papīrmalkas.

2.13. Rūpniecības mazināšanās

Kanādā 20.gadsimta beigās bija zemu novērtēta valūta attiecībā pret ASV dolāru, jo preču cenas saglabājās zemas. Bet 21. gadsimta sākums iezīmēja jaunu nodaļu Kanādas ekonomikā, jo īpaši Ontārio. Kanādas dolārs 2001. gadā sasniedza zemāko līmeni 64 centus pret ASV dolāru. Tomēr, preču cenām pieaugot, naudas vērtība sāka kāpt, un Kanādas dolārs kļuva līdzvērtīgs ar ASV valūtu 2002. gadā. Kanādas dolārs pat pārsniedza ASV dolāra nominālvērtību. Tas noveda pie tā, ka Kanādas ekonomika gandrīz saķēra, tā saukto, „holandiešu slimību”, kad pēkšņš pieaugums valsts dabas resursiem spiež uz augšu savu valūtu - vienlaikus samazinot eksportu un tādējādi nodarot kaitējumu ražošanas nozarei. Ekonomists Marks Karnejs (Mark Carney), savā asprātīgajā 2012. gada runā uzsvēra: „Daži uzskata Kanādas bagātīgos dabas resursus par svētību, bet citi to redz kā lāstu.” Patiešām, preču cenu palielinājums un stabilais Kanādas valūtas pieaugums veicināja kritumu ražošanas darbībām. Nozares daļa Kanādas IKP samazinājās no 18 procentiem 2000. gadā līdz 11 procentiem 2012. gadā.

Karnejs un lielākā daļa pasaules vadošo ekonomistu tomēr uzskatīja, ka preču cenas tika sauktas par grēkāzi dēļ strukturālajām pārmaiņām Kanādas ekonomikā. Kaut arī spēcīga valūta var būt daļēji atbildīga par ražošanas nepatīkšanām, viņi teica, ka nozares kritums bija daļa no tendences visā modernajā pasaulē. Kā Karnejs norādīja, Kanādas ražošanas un IKP attiecība bija seši procentpunkti zem vidējā Ekonomiskās sadarbības locekļu un attīstības organizācijas 1970. gadā, 2012. gadā tas bija trīs procentpunktus aiz ESAO vidējā rādītāja.

Jāpiebilst, ka ASV arī piedzīvoja vēl krasāku lejupslīdi savā ražošanas sektorā, tajā pašā laika posmā, lai gan tā bija lielākā preču importētāja, savukārt Kanāda bija eksportētāja. ASV dolāra vērtība sāka kristies 2002. gadā, bet Kanādas dolārs kurss kāpa. Tajā pašā laika posmā, valūtas vērtība diviem citiem preču importētājiem, Japānai un eiro zonai pieauga kopā ar Kanādas dolāru.

Nekur citur Kanādā strukturālās pārmaiņas ekonomikā 21.gadsimtā nebija jūtamākas kā tas bija Ontārio, kur nodarbinātība rūpnīcā 2012. gadā bija samazinājusies līdz 11,8 procentiem no kopējās provinces nodarbinātības, kas bija 23 procenti 1976. gadā. Pētījumā, ko pasūtīja Ontārio valdība, ekonomists Dons Drummonds (Don Drummond) teica, ka Ontārio iedzīvotāji vēl tikai aptvers, kā erozija ražošanas bāzē atņem provinces tradicionālās

ekonomiskās priekšrocības. Viņš teica, ka spēcīgs Kanādas dolārs un nevienmērīga Amerikas ekonomika ir galvenie vainīgie.

Vēl viens trieciens, bija 2012. gadā, kad Ontārio zaudēja savas pozīcijas automobiļu nozarē, jo Mičigana, kas ir Ziemeļamerikas auto rūpniecības dzimtene, saražoja vairāk automašīnu. Iepriekš Ontārio bija vadošā auto ražotāja starp visām provincēm un pat ražoja auto vairāk par jebkuru ASV štatu. 2004.gadā Mičigana saražoja 1,6 miljonus transportlīdzekļu un pārspēja Ontārio, kas saražoja 1,5 miljonus auto. Vēlāk gan Mičigana, gan Ontārio saskārās ar spēcīgu konkurenci no Meksikas, kura ieguva lielu atspērienu, pateicoties palielinātajām investīcijām no pasaules auto uzņēmumiem un lētajām darbaspēka izmaksām.²⁵

2.14. „Uguns Aplis”

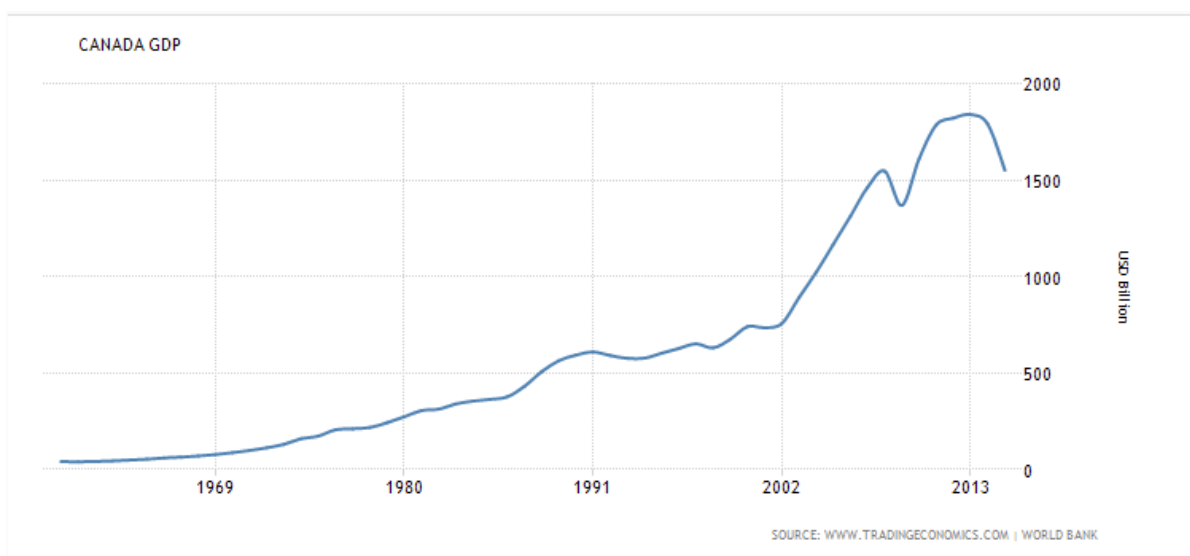
Jaunu atzinību izpelnījās Ontārio bagātīgie dabas resursi, kuri tika atklāti 21. gadsimta pirmajā desmitgadē, īpaši provinces ziemeļu reģionos. Provinču valdības un finanšu tirgi nostiprinājās ar milzu „Ring of Fire” („Uguns Aplis”) minerālu lauku, 500 kilometrus uz ziemeļiem no Sanderbejas. Tās tiek sauktas arī par “Ontārio naftas smiltīm”. Turklāt reģions ir bagāts ar hroma, niķeļa un zelta rezervēm, kuru kopējā vērtība pārsniedz vairāk nekā \$ 60 miljardus. Bet reģionam ir nepieciešami lieli ieguldījumi infrastruktūrā, piemēram, ceļu un dzelzceļa sliežu izbūve, lai aizvestu iegūtās rūdas uz pārstrādi. Lielākais privātā sektora investors aizgāja prom no „Ring of Fire” attīstības, jo valdība kavējās ar budžeta apstiprināšanu, lai izveidotu nepieciešamo infrastruktūru. Tikmēr Ontārio un federālās valdības bija aizņemtas diskusijās par to, kuram būtu par to jāmaksā.²⁶

²⁵ <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/economic-history/> Skat. 14.05.2017

²⁶ <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/economic-history/> Skat. 14.05.2017

2.15. Kanādas IKP

Kanādas iekšzemes kopprodukts (IKP) 2015. gadā bija 1552.80 miljardi ASV dolāru. Kanādas IKP reprezentē 2,5 procentus no pasaules ekonomikas. Vidējais IKP Kanādā ir bijis 600.15 miljardi ASV dolāru laika posmā no 1960. gada līdz 2015. gadam, sasniedzot augstāko līmeni 1842.63 miljardi ASV dolāru 2013. gadā un zemāko 40.55 miljardi ASV dolāru 1961. gadā.²⁷

2.2. att. Kanādas IKP

²⁷ <http://www.tradingeconomics.com/canada/gdp> Skat. 14.05.2017

3.STARPTAUTISKĀ TIRDZniecĪBA

Kanāda iegāja 21.gadsimtā ar spēcīgu tirdzniecības pārpalikumu, ko uzkurināja mazas vērtības valūta. Taču pēkšņi muskuļainais Kanādas dolārs bija izraisījis konsekventu tirdzniecības deficītu, otrajā desmitgadē, premjerministrs Stīvens Hārpers (Stephen Harper) mudināja valdību un savus ārvalstu diplomātus koncentrēties uz Kanādas ekonomisko interešu uzlabošanu visā pasaulē. Līdz 2013. gadam, viena no piecām darbavietām, Kanādā bija saistīta ar eksportu. Tā rezultātā, izmaiņas ārpolitikā tika veiktas ar mērķi, izveidot 40000 jaunas ar eksportu saistītas darbavietas turpmāko piecu gadu laikā. Kanādas tirdzniecības ministrs Eds Fasts (Ed Fast), kurš spēlēja galveno lomu sarunās par brīvās tirdzniecības līgumu ar Eiropu 2013. gadā, teica, ka galvenais mērķis piecos gados bija dubultot 11000 mazo un vidēja lieluma uzņēmumu, kas veic uzņēmējdarbību jaunajos tirgos, piemēram, Ķīnā, Indijā vai Brazīlijā.

Jaunais uzsvars atbalstīt Kanādas tirdzniecību ārzemēm bija turpinājums S.Hārpera valdības paziņojumam 2007. gadā par agresīvu pieeju jaunam brīvās tirdzniecības līgumam. Tas bija turpinājums politikai ko piekopa bijušais valdības vadītājs Braijans Mulronijs (Brian Mulroney) no Progresīvās Konservatīvo partijas un Žans Kretjens (Jean Chretien) no Liberāļu partijas. B. Mulronija valdība panāca Kanādas un ASV brīvās tirdzniecības līgumu un sāka darbu, lai paplašinātu vienošanos arī par Meksikas iekļaušanu Ziemeļamerikas tirdzniecības aliansē, kas galu galā panākta Ž. Kretjena valdības laikā 1994. gada janvārī, kad Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līgumus vai NAFTA, aizstāja Kanādas - ASV tirdzniecības paktu.

Ž. Kretjena valdība turpināja darbu ar diviem jauniem brīvās tirdzniecības līgumiem 1997. gadā tika noslēgts viens līgums ar Izraēlu, bet otrs ar Čīli. 2002.gadā valdība īstenoja brīvās tirdzniecības līgumu ar Kostariku. Pēc 2007. gada S. Hārpera valdība turpināja virzību uz brīvās tirdzniecības līgumu ar Jordāniju, Eiropas Brīvās tirdzniecības asociāciju (Šveice, Īslande, Norvēģija un Lihtenšteina), Peru 2009. gadā, Panamā 2010. gadā, kā arī Hondurasu un Kolumbiju 2011.gadā.

Bija paredzēts, ka divu Ziemeļamerikas līgumu parakstīšana, aizvedīs Kanādas ekonomiku uz jaunu ēru. Tomēr viens nemainīgais palika - Kanādas atkarība no ASV tirgus, kas veidoja 86 procentus no Kanādas eksporta pirmajos gados, atrodoties NAFTA. Šī atkarība pamudināja S. Hārpera valdībai mērķēt uz tirgus diversifikāciju no tirdzniecības ar ASV,

gluži tāpat kā Pjēra Trudo (Pierre Trudeau) valdība izdarīja ar Trešā iniciatīvas iespēju 1972.gadā. Tomēr S. Hārpera valdība guva panākumus tur, kur citas valdības nebija tos īstenojušas. 2013. gadā tā panāca principiālu vienošanos ar Eiropas Savienību, lai īstenotu visaptverošu ekonomisku tirdzniecības nolīgumu (CETA).²⁸

3.1. Kanādas tirdzniecības partneri

Divdesmit lielākie Kanādas tirdzniecības partneri ir tie, kas saņem 94% no Kanādas eksporta un 91,9% no Kanādas importa nāk no šīm valstīm, liecina pēdējie dati 2016. gada decembrī. Šie aprēķini sevī neiekļauj investīcijas. Lielākie Kanādas tirdzniecības partneri (eksporta un importa summā) miljonos Kanādas dolāru par 2016. kalendāro gadu bija: 1. ASV, Eiropas Savienība, 3. Ķīna, 4. Meksika, 5. Apvienotā Karaliste, 6. Japāna, 7. Vācija, 8. Dienvidkoreja, 9. Itālija, 10. Francija 11. Nīderlande, 12. Indija, 13. Šveice, 14. Honkonga, 15. Beļģija, 16. Brazīlija, 17. Taivāna, 18. Spānija, 19. Austrālija, 20. Norvēģija.²⁹

Eksports pēdējo piecu gadu laikā pieaudzis ar gandrīz visiem tirdzniecības partneriem, vispamanāmākais samazinājums ir ar Krieviju un Norvēģiju.

Imports strauji audzis no ASV, bet samazinājies no Apvienotās Karalistes, Norvēģijas, Saūda Arābijas, Peru. Imports no Irākas pēdējos divos gados gandrīz pārstājis eksistēt.

Kopējā bilancē ir redzams, ka Kanāda visvairāk pelna no ASV un Apvienotas Karalistes. Lielākā negatīvā bilance 2016. gadā bija ar Ķīnu, Eiropas Savienību, Vāciju, Japānu.

²⁸ <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/economic-history/> Skat. 14.05.2017

²⁹ <http://www.statcan.gc.ca/tables-tableaux/sum-som/l01/cst01/gblec02a-eng.htm> Skat. 14.05.2017

Imports, eksports un tirdzniecības bilance pa valstīm

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kanādas dolāri						
Eksports	456,612.5	461,511.2	479,224.7	528,400.6	528,400.6	524,940.3
ASV	329,266.4	336,598.1	357,359.8	399,695.1	397,218.9	392,274.3
Eiropas Savienība	42,632.7	41,402.8	36,022.1	40,639.3	39,217.7	41,880.5
Apvienotā Karaliste	19,380.4	19,879.8	14,838.8	15,920.6	16,510.6	17,957.8
Vācija	4,534.8	3,888.1	4,075.4	3,428.6	3,888.3	4,422.7
Nīderlande	5,035.5	4,743.8	3,722.8	4,015.1	3,691.0	2,940.0
Francija	3,386.2	3,577.1	3,518.4	3,474.9	3,243.0	3,512.7
Itālija	2,013.4	1,729.1	2,172.3	4,298.1	2,362.9	2,485.1
Beļģija	2,602.0	2,505.2	2,614.7	3,658.0	3,174.7	3,298.1
Spānija	1,053.4	1,089.1	1,108.1	1,146.1	1,114.4	1,890.0
Ķīna	18,133.1	20,368.0	22,030.9	20,569.9	21,501.7	22,359.2
Meksika	7,268.5	6,919.2	6,636.6	6,725.1	7,783.3	8,878.8
Japāna	11,285.6	10,799.3	10,908.5	11,080.0	10,119.6	11,005.0
Dienvidkoreja	5,457.3	3,963.4	3,664.2	4,368.1	4,209.8	4,623.4
Honkonga	2,916.9	2,552.9	4,550.9	4,637.4	4,024.5	2,376.9
Brazīlija	3,191.1	2,848.5	2,589.1	2,266.7	2,306.6	2,114.1
Alžīrija	285.8	458.3	354.0	458.2	608.8	561.2
Norvēģija	2,957.4	2,607.0	2,201.5	2,347.9	1,935.6	1,584.8
Indija	2,805.4	2,518.5	2,964.6	3,387.6	4,488.3	4,066.7
Šveice	1,029.0	778.6	1,741.2	1,677.8	1,222.5	1,365.2
Saūda Arābija	1,239.1	1,676.2	1,131.4	1,467.1	1,279.8	1,368.4

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Turcija	1,351.2	889.3	905.6	1,127.4	1,147.5	1,199.6
Taivāna	1,916.1	1,551.0	1,604.8	1,488.7	1,546.1	1,670.4
Peru	571.8	592.3	635.7	837.7	837.8	766.3
Austrālija	2,010.8	2,129.3	1,705.6	1,798.1	1,904.5	1,933.8
Irāka	191.8	415.3	211.0	292.0	187.5	132.8
Indonēzija	1,638.2	1,746.3	1,990.2	2,094.9	1,811.4	1,456.6
Singapūra	878.2	983.0	1,012.9	1,277.0	1,578.7	1,391.2
Krievijas federācija	1,671.3	1,830.0	1,494.5	1,322.2	638.1	638.8
Imports	456,044.9	474,800.3	487,370.1	524,550.7	547,941.9	547,321.4
ASV	281,337.0	296,028.4	313,321.1	351,006.3	363,262.8	359,903.3
Eiropas savienība	45,859.4	44,638.1	45,391.7	49,479.2	53,075.4	52,295.9
Apvienotā karaliste	10,558.4	8,394.9	7,619.6	8,256.8	8,631.3	7,590.9
Vācija	10,695.0	12,078.8	12,613.2	13,092.6	14,973.7	14,583.1
Nīderlande	3,043.3	4,126.7	3,970.5	4,325.6	4,364.7	4,823.0
Francija	3,939.3	3,928.2	3,989.4	4,394.2	4,556.1	4,448.1
Itālija	3,850.5	3,918.4	4,438.5	4,725.7	5,423.4	5,635.2
Beļģija	2,528.8	2,222.8	2,759.7	3,144.8	3,195.2	3,130.6
Spānija	1,537.7	1,622.4	1,635.2	2,193.5	2,212.6	2,129.4
Ķīna	28,710.8	30,952.1	31,943.9	35,541.1	38,928.5	37,593.5
Meksika	15,263.8	15,911.5	16,380.8	17,138.0	18,371.5	18,903.0
Japāna	9,366.4	10,793.5	9,596.4	9,217.8	10,797.1	11,767.8
Dienvidkoreja	5,225.9	5,190.2	5,584.5	5,594.7	6,157.4	8,952.2
Honkonga	4,688.5	4,593.7	4,148.4	4,168.9	4,409.4	4,106.8

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Brazīlija	3,210.8	3,494.1	2,813.6	2,874.3	3,159.2	3,207.6
Alžīrija	5,613.5	5,986.0	3,312.1	1,343.6	1,034.9	2,076.7
Norvēģija	3,783.0	3,055.9	3,945.9	1,798.9	1,692.3	1,628.7
Indija	1,905.6	2,158.8	2,318.3	2,474.0	2,922.8	2,956.0
Šveice	3,963.1	3,895.2	4,421.5	4,878.3	5,284.2	5,407.3
Saūda Arābija	2,406.7	1,616.7	2,735.0	2,358.8	2,075.9	1,723.4
Turcija	2,475.7	3,525.9	1,839.3	1,120.6	970.5	1,030.1
Taivāna	2,742.9	2,808.8	2,709.8	2,803.2	3,436.2	3,038.5
Peru	4,325.5	3,717.2	2,914.1	2,811.3	3,124.5	2,320.0
Austrālija	1,521.2	1,828.1	1,626.9	1,326.9	1,490.8	1,848.4
Irāka	1,014.4	2,598.2	3,238.8	1,853.2	0.4	2.4
Indonēzija	864.1	877.0	884.5	928.5	1,085.6	1,090.8
Singapūra	2,227.3	1,560.6	1,846.4	1,197.0	944.0	979.1
Krievijas federācija	1,103.7	677.7	812.7	377.4	377.4	476.8
Tirdzniecības starpība	567.5	-13,288.9	-8,145.4	3,849.7	-23,001.5	-25,999.6
ASV	47,929.5	40,569.9	44,038.2	48,688.9	33,956.3	32,370.8
Eiropas Savienība	-3,226.7	-3,235.5	-9,369.4	-8,840.2	-13,857.3	-10,415.3
Apvienotā Karaliste	8,822.0	11,485.1	7,219.2	7,663.8	7,879.4	10,366.9
Vācija	-6,160.2	-8,190.5	-8,537.9	-9,663.9	-11,087.5	-10,160.3
Nīderlande	1,992.2	617.2	-247.8	-310.4	-673.1	-1,883.0
Francija	-553.0	-351.1	-470.9	-919.2	-1,313.1	-935.4
Itālija	-1,837.2	-2,189.4	-2,265.8	-427.8	-3,060.7	-3,150.3
Beļģija	72.9	282.2	-144.8	513.1	-20.8	167.5

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Spānija	-484.2	-533.2	-527.1	-1,047.4	-1,098.2	-239.4
Ķīna	-10,577.9	-10,584.0	-9,913.0	-14,971.1	-17,426.6	-15,234.3
Meksika	-7,995.4	-8,992.2	-9,744.2	-10,412.9	-10,588.2	-10,023.9
Japāna	1,919.3	5.8	1,312.4	1,862.4	-677.4	-762.5
Dienvidkoreja	231.6	-1,226.8	-1,920.4	-1,226.9	-1,947.7	-4,328.7
Honkonga	-1,771.8	-2,040.7	402.7	468.7	-385.2	-1,729.9
Brazīlija	-19.5	-645.5	-224.5	-607.6	-852.7	-1,093.5
Alžīrija	-5,327.4	-5,527.7	-2,957.9	-885.2	-426.1	-1,515.6
Norvēģija	-825.7	-448.8	-1,744.3	548.9	243.4	-43.6
Indija	899.9	359.5	646.2	913.6	1,565.4	1,110.6
Šveice	-2,933.8	-3,116.5	-2,680.5	-3,200.6	-4,061.6	-4,042.6
Saūda Arābija	-1,167.8	59.6	-1,603.6	-891.7	-795.9	-355.3
Turcija	-1,124.5	-2,636.6	-933.9	6.6	177.1	169.5
Taivāna	-827.2	-1,257.9	-1,105.3	-1,314.8	-1,889.9	-1,368.2
Peru	-3,753.9	-3,125.2	-2,278.6	-1,973.4	-2,286.9	-1,553.7
Austrālija	489.7	301.4	78.9	470.8	413.6	85.3
Irāka	-822.6	-2,182.8	-3,028.0	-1,561.1	187.1	130.6
Indonēzija	774.3	869.2	1,105.8	1,166.6	725.7	365.7
Singapūra	-1,349.2	-578.0	-833.4	79.7	634.8	412.1
Krievijas Federācija	567.7	1,152.4	681.5	944.8	-14.6	162.2

3.2 Kanādas eksporta un importa preces

Eksports no Kanādas sasniedza 390.000.000.000 ASV dolāru 2016. gadā pieaugot par 23,7%, salīdzinot ar 2009. gadu, kad lielā finanšu krīze to samazināja, bet tas bija par -4.6% nekā laika posmā no 2015. līdz 2016. gadam.

Kanādas top 10 eksports veidoja 61,5% no kopējās vērtības, tās globālajiem sūtījumiem.

Pamatojoties uz statistikas datiem no Starptautiskā Valūtas fonda „World Economic Outlook Database”, Kanādas kopējais iekšzemes kopprodukts sasniedza 1674000000000 dolārus 2016. gada novembrī.

Tāpēc, eksports veidoja aptuveni 23,3% no kopējā Kanādas ekonomiskās produkcijas. No kontinentālā viedokļa, 77,8% no Kanādas eksporta (pēc vērtības) tika piegādāti tās Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līguma (NAFTA) partneriem, Amerikas Savienotajām Valstīm un Meksikai. Āzijas importētāji iegādājās 11,1%, kam seko Eiropas importētāji ar 8,4%. Latīņamerika (izņemot Meksiku) un Karību patērētāji 1,4% no Kanādas kopējā eksporta.

Ņemot vērā Kanādas iedzīvotāju skaitu 35,4 miljoni cilvēki, tās kopējais 390 miljardus dolāru eksports 2016. gadā pārveido līdz aptuveni uz 11,000 dolāru uz vienu valsts iedzīvotāju, kas dzīvo šajā valstī.

Kanādas bezdarba līmenis bija 6,8% 2017. gada janvārī, kas ir samazinājums no 7,2% iepriekšējā gadā.

Kanādas top 10 eksporta preces:³⁰

1. Automašīnas :64.3 miljardi ASV dolāru (16.5% no kopējā eksporta)
2. Minerālais kurināmais, ieskaitot dabasgāzi, 62.3 miljardi ASV dolāru (16% no kopējā eksporta)
3. Mašīnas, ieskaitot datorus, 30 miljardi ASV dolāru (7.7% no kopējā eksporta)
4. Dārgakmeņi, dārgmetāli 18.7 miljardi ASV dolāru (4.8% no kopējā eksporta)
5. Koks 13.2 miljardi ASV dolāru (3,4% no kopējā eksporta)
6. Elektriskās mašīnas, iekārtas 12.6 miljardi ASV dolāru (3.2% no kopējā eksporta)

³⁰ <http://www.worldstopexports.com/canadas-top-exports/> Skat. 14.05.2017

7. Plastmasa, plastmasas izstrādājumi 12.1 miljardi ASV dolāru (3.1% no kopējā eksporta)
8. Gaisa kuģi, kosmosa kuģi 10.3 miljardi ASV dolāru (2.6% no kopējā eksporta)
9. Farmācija 8.4 miljardi ASV dolāru (2.2% no kopējā eksporta)
10. Alumīnijs 8.1 miljardi ASV dolāru (2.1% no kopējā eksporta)

Koksne bija visvairāk augušā prece starp Kanādas top 10 eksporta kategorijām, līdz 101,8% pēdējo 7 gadu periodā, kas sākas 2009. gadā.

Otrajā vietā pēc eksporta pārdošanas bija transportlīdzekļi, kuri ieguvuši 90,6%.

Trešā preču grupa pēc pieauguma par 77,1% bija dārgakmeņi un dārgmetāli, galvenokārt zelts un sudrabs.

Minerālā kurināmā, tostarp naftas vērtība eksportā samazinājās par -13,6%. Otra Kanādas eksporta kategorija ar lielāko samazinājumu bija elektriskās mašīnas un iekārtas, kas samazinājās par -11,1%, salīdzinot ar 2009. gadu.

Lielākie starptautiskās tirdzniecības pārstāvji:

„Suncor Energy” (nafta, gāze);

„Canadian Natural Resources” (nafta, gāze);

„Magna International” (automobiļu daļas);

„Potash Corporation of Saskatchewan” (ķīmikālijas);

„Barrick Gold” (kalnrūpniecība)- pasaulē lielākais zelta ieguves un apstrādes uzņēmums un ražotājs, kas ir īpašnieks daļai no lielākajām zelta raktuvēm Dienvidamerikā (Veladerp, Lagunas Norte, Pueblo Viejo 1 miljons unces gadā), Austrālijā (Super Pit), Āfrikas un Amerikas Savienotajām Valstīm (Goldsrike, Cortez);

„Encana” (nafta, gāze);

„Irving Oil” (degvielas uzpildes staciju tīkls);

„High Liner Goods - Lunenburga” (Ziemeļamerikas līderis iepakotajām jūras veltēm pārtikas preču veikalos);

„Blackberry” (viedtālrunu tirgus daļas līderis Indonēzijā, Dienvidāfrikā, Argentīnā, Tuvajos Austrumos, pārvalda lielu visu kompāniju un korporatīvu tirgu - lielākais vairums no 500 lielākajiem uzņēmumiem pasaule izmanto „Blackberry”);

„Saputo” (piena produkti);

“Cameco” (urāns);

„Bombardier Inc.” (kosmosa kuģi u.c. preces, pasaulē vadošais piegādātājs dzelzceļa un citu vagonu jomā, 3. lielākais lidmašīnu ražotājs pēc „Boeing” un „Airbus”);
„Zepol” (koks);
“Interex Forest Products” (koks, skaidu plāksnes);
„West Frasers Mills” (koksne);
„Canadian National Railway” (pasaulē otra lielākā dzelzceļa kompānija pēc tirgus vērtības, apkalpo ASV, Kanādu);³¹

3.3.Eiropas savienības un Kanādas brīvās tirdzniecības līgums

ASV un Kanādas 1989. gadā noslēgtais brīvās tirdzniecības līgums un 1994. gada Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līgums (kas ietver arī Meksiku), aizsāka ievērojamu tirdzniecības pieaugumu un tās ekonomikas integrāciju ar ASV, kas ir Kanādas galvenais tirdzniecības partneris. Kanādas eksports uz ASV ir lielāks par importu, un tas aizņem aptuveni trīs ceturtdaļas no visa Kanādas preču eksporta katru gadu. Kanāda ir ASV lielākā ārvalstu piegādātāja enerģijas jomā, uz ASV tiek eksportēta nafta, dabasgāze un elektroenerģija. ASV no Kanādas importē arī tādu enerģijas avotu kā urānu.

Patlaban Kanāda aktīvi strādā pie tā, lai ieviestu dzīvē Visaptverošo ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu (CETA) starp Kanādu, no vienas puses, un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no otras puses. Līgums Briselē tika parakstīts 2016. gada 30. oktobrī, 2017. gada 15. februārī to apstiprināja Eiropas Parlaments, bet tas vēl jāratificē vairākos nacionālajos parlamentos dalībvalstīs. Jāpiebilst, ka Latvija bija pirmā valsts, kura ratificēja CETA līgumu jau 2017. gada 23. februārī.³²

CETA tapa septiņus gadus ilgās un pamatīgās sarunās. Tā būtība ir atcelt daudzus līdz šim pastāvējušus ierobežojumus, maksājumus abu pušu tirdzniecībai. Slēdzot līgumu, gan kanādiešu, gan eiropiešu preces un produkti varēs plūst daudz brīvāk, tomēr ir preču grupas, piemēram, gaļa un tās produkti un siers, kur vairākus gadus ir noteiktas kvotas.

³¹ <http://www.northamericaninterests.ca/investing-in-canada---international-companies.php> Skat. 14.05.2017

³² <https://likumi.lv/ta/id/289224-par-visaptveroso-ekonomikas-un-tirdzniecibas-noligumu-ceta-starp-kanadu-no-vienas-puses-un-eiropas-savienibu-un-tas-dalibvalstim> Skat. 14.05.2017

Pēc ilgajām cīņām par Kanādas līgumu Brisele no daudziem ārvalstu ekspertiem pat saņēma skarbu kritiku par to, ka Eiropas Savienība nav spējīga īstenot nevienu starptautiskas sadarbības vienošanos.³³

Eksperti lēš, ka ES ekonomikā ik gadu ieplūdis aptuveni 12 miljardi eiro. Taču kritiķi norāda, ka līgums strādās vien lielo kompāniju interesēs un mazajiem uzņēmējiem no tā nebūs liela labuma. Savukārt CETA aizstāvji uzsver, ka līgums radīs jaunas darba vietas.

Būtiski, ka CETA līgums apstiprinās kvalifikācijas atzīšanu reglamentētajās profesijās. Tas būs ieguvums Kanādā no Latvijas strādājošajiem juristiem, grāmatvežiem, arhitektiem un inženieriem. Tāpat CETA līgums arī iedrošinās investīciju apmaiņu starp Latviju un Kanādu.³⁴

Iespēja, beidzot noslēgt brīvās tirdzniecības līgumu ar Kanādu, Eiropas politiķiem ir liels atvieglojums, jo tas dod cerību, ka līdzīgā kārtā izdosies slēgt vēsturisko vienošanos arī ar ASV, kurai arī ir daudz pretinieku.

Šādi līgumi Eiropas Savienībai ir padomā arī ar Japānu, Meksiku un vairākām citām pasaules valstīm.

CETA līgumam pavisam ir 30 nodaļas, kā arī daudzi pielikumi.³⁵

Pirmajā nodaļā ir vispārīgās definīcijas un sākuma noteikumi, kā arī atsauces uz būtiskākajiem līgumiem un noteikumiem, kas jāievēro saistībā ar CETA:

- Ir minēts, ka **Lauksaimniecības līgums** ir tas līgums par lauksaimniecību, kas ietverts PTO līgumā;
- **Antidempinga līgums** ir 1994. gada Vispārējā vienošanās par tarifiem un tirdzniecību, kas ietverta PTO līgumā;
- **Muitas nodoklis** ir nodoklis vai jebkāda veida maksājums, ko uzliek, preces importējot vai saistībā ar preču importēšanu, ieskaitot papildnodokļus vai uzcenojumus, kurus uzliek minētajam importam vai saistībā ar to, bet tajā neietilpst:

a) maksājums, kas ir līdzvērtīgs iekšējam nodoklim, kuru uzliek atbilstoši 2.3. pantam (Valsts režīms);

³³ <http://www.lsm.lv/raksts/ekonomika/zinas/es-un-kanada-paraksta-brivas-tirdzniecibas-ligumu.a207824/> Skat. 14.05.2017

³⁴ http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-in-your-town/latvia_en.htm Skat. 14.05.2017

³⁵ <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/> Skat. 14.05.2017

b) pasākums, ko piemēro atbilstoši *GATT* 1994 VI vai XIX panta noteikumiem, Antidempinga līgumam, *SCM* līgumam, Aizsardzības pasākumu līgumam vai VSI 22. pantam;

c) maksa vai cits maksājums, ko piemēro atbilstoši *GATT* 1994 VIII pantu;

- **Muitas vērtējuma līgums** ir līgums par Vispārējās vienošanās par tarifiem un tirdzniecību 1994 VII panta īstenošanu, kas ietverts PTO līgumā;
- **GATS** ir Vispārējais līgums par pakalpojumu tirdzniecību, kas ietverts PTO līguma 1.B pielikumā;
- **GATT 1994** ir 1994. gada Vispārējā vienošanās par tarifiem un tirdzniecību, kas ietverta PTO līguma 1.A pielikumā;
- **TBT līgums** ir līgums par tehniskajām barjerām tirdzniecībā, kas ietverts PTO līguma 1.A pielikumā
- **Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām** ir Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām, kas parakstīta Vīnē 1969. gada 23. maijā;
- **PTO** ir Pasaules Tirdzniecības organizācija;
- **PTO līgums** ir 1994. gada 15. aprīlī parakstītais Marakešas līgums par Pasaules tirdzniecības organizācijas izveidošanu.

Otrajā nodaļā definēts valsts režīms un preču tirgus pieejamība, un mērķis pakāpeniski liberalizēt preču tirdzniecību saskaņā ar šā nolīguma noteikumiem pārejas perioda laikā, sākot no šā nolīguma stāšanās spēkā.

Trešajā nodaļā ir aprakstīti tirdzniecības aizsardzības noteikumi. Tajā Puses atkārtoti apstiprina savas tiesības un pienākumus, kas izriet no *GATT* 1994 VI panta, Antidempinga līguma un *SCM* līguma.

Katra Puse piemēro antidempinga un kompensācijas pasākumus saskaņā ar attiecīgajām PTO prasībām un atbilstoši taisnīgam un pārredzamam procesam.

Ceturtajā nodaļā ir aprakstīti tehniskie šķēršļi tirdzniecībā.

Piektā nodaļa ir par sanitārajiem un fitosanitāriem pasākumiem, tā izmanto definīcijas, kas pieņemtas Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas („OIE”) aizbildnībā.

Sestā nodaļa ir par muitas un tirdzniecības veicināšanu. Tajā Puses atzīst muitas un tirdzniecības veicināšanas jautājumu nozīmību mainīgajā globālās tirdzniecības vidē.

Noteikts, ka Puses, cik vien iespējams, sadarbojas un apmainās ar informāciju, tostarp ar labākās prakses informāciju, lai sekmētu šajā nolīgumā paredzēto tirdzniecības veicināšanas pasākumu piemērošanu un atbilstību tiem;

Septītā nodaļa ir par subsīdijām. Abas Puses vienojas reizi divos gados paziņot datus par:

- a) subsīdijas juridisko pamatu;
- b) subsīdijas veidu;
- 3) subsīdijas summu vai budžetā paredzēto summu subsīdijai.

Astotā nodaļa regulē ieguldījumus. Tā regulē piekļuvi tirgum, kā arī nosaka ierobežojumus to uzņēmumu skaitam, kas var veikt konkrētu ekonomisko darbību, ievērojot skaitlisku kvotu, monopolu, ekskluzīvu piegādātāju, vai ekonomisko vajadzību pārbaudes prasības. Nodaļa regulē ārvalstu kapitāla līdzdalību, kas izpaužas kā ārvalstu akciju daļas, atsevišķu vai kopējo ārvalstu ieguldījumu maksimālās procentuālās daļas limitus.

Devītā nodaļa regulē pakalpojumu pārrobežu tirdzniecību. Šī nodaļa attiecas uz pasākumiem, ko pieņēmusi vai paturējusi spēkā kāda no Pusēm un kas attiecas uz pakalpojumu pārrobežu tirdzniecību un kuru veic otras Puses pakalpojumu sniedzējs, tostarp pasākumus, kas attiecas uz:

- a) pakalpojumu izveidi, izplatīšanu, tirdzniecību, pārdošanu un sniegšanu;
- b) pakalpojumu pirkšanu, izmantošanu vai apmaksu;
- c) saistībā ar pakalpojumu sniegšanu - tādu pakalpojumu pieejamību un izmantošanu, kam jābūt piedāvātiem vispārējai publiskai lietošanai.

Desmitā nodaļa regulē fizisku personu pagaidu ieceļošanu un uzturēšanos darījumdarbības nolūkā. Līgumpakalpojumu sniedzēji ir fiziskas personas, kas ir nodarbinātas vienas Puses uzņēmumā, kurš neveic uzņēmējdarbību otras Puses teritorijā un kurš labticīgi ir noslēdzis līgumu (neizmantojot aģentūru atbilstīgi CPC kodam 872) par tāda pakalpojuma sniegšanu otras Puses patērētājam, kā izpildei ir vajadzīga tā darbinieku pagaidu uzturēšanās otras Puses teritorijā, lai pildītu līgumu par pakalpojumu sniegšanu. Šajā nodaļā izklāstītas Pušu preferenciālās tirdzniecības attiecības, kā arī abpusējais mērķis sekmēt pakalpojumu tirdzniecību un ieguldījumus, darījumdarbības nolūkā ļaujot uz laiku ieceļot un uzturēties fiziskām personām un nodrošinot šā procesa pārredzamību.

Vienpadsmitā nodaļa ir par profesionālo kvalifikāciju savstarpēju atzīšanu. Šī nodaļa attiecināma uz profesijām, ko reglamentē katras Puses teritorijā, tostarp visās vai dažās Eiropas Savienības dalībvalstīs un visās vai dažās Kanādas provincēs un teritorijās. Puses neizdara atzīšanu, piemērojot tās kritērijus pakalpojumu sniedzēja pilnvarošana, licencēšanai vai sertifikācijai, veidā, kas radītu diskrimināciju vai slēptus ierobežojumus pakalpojumu tirdzniecībā.

Divpadsmitā nodaļā ir par iekšzemes regulējumiem. Šī nodaļa attiecas uz Puses pieņemtu vai spēkā paturētu pasākumu, kas saistīts ar licencēšanas prasībām, licencēšanas procedūrām, kvalifikācijas prasībām vai kvalifikācijas procedūrām un kas skar:

- a) Pakalpojumu pārrobežu sniegšanu;
- b) Pakalpojumu sniegšanu vai jebkādas citas saimnieciskās darbības veikšanu, izmantojot komerciālu klātbūtni otras Puses teritorijā, tostarp izveidojot šādu komerciālu klātbūtni;
- c) Pakalpojumu sniegšanu, izmantojot otras Puses fiziskas personas klātbūtni Puses teritorijā.

Trīspadsmitā nodaļa ir par finanšu pakalpojumiem.

Četrpadsmitā nodaļā ir par starptautiskajiem jūras transporta pakalpojumiem. Šo nodaļu attiecinā uz pasākumu, ko Puse pieņēmusi vai paturējusi spēkā attiecībā uz starptautisko jūras transporta pakalpojumu sniegšanu.

Piecpadsmitā nodaļa ir par telekomunikācijām. Šo nodaļu piemēro pasākumiem, ko Puses pieņem vai patur spēkā attiecībā uz telekomunikāciju tīkliem vai pakalpojumiem, pamatojoties uz Puses tiesībām ierobežot pakalpojumu sniegšanu saskaņā ar tās I vai II pielikuma sarakstā norādītajām atrunām.

Sešpadsmitā nodaļa ir par elektronisko komerciju. Puses atzīst, ka elektroniskā komercija palielina ekonomikas izaugsmi un tirdzniecības iespējas daudzās nozarēs un apliecina PTO noteikumu piemērojamību elektroniskajai komercijai. Tās vienojas veicināt elektroniskās komercijas attīstību Pušu starpā, jo īpaši atbilstoši šīs nodaļas noteikumiem sadarboties jautājumos, ko izvirzījusi elektroniskā komercija.

Septiņpadsmitā nodaļa regulē konkurences politiku. Puses atzīst, ka to tirdzniecības attiecībās liela nozīme ir brīvai uz neizkropļotai konkurencei, Puses atzīst, ka pret konkurenci vērsta uzņēmējdarbības prakse potenciāli var izkropļot tirgu pareizu darbību un mazina ieguvumus, ko sniedz tirdzniecības liberalizācija.

Astoņpadsmitā nodaļa ir par valsts uzņēmumiem, monopoluzņēmumiem, kam piešķirtas īpašas tiesības vai privilēģijas.

Deviņpadsmitā nodaļa ir par publiskajiem iepirkumiem. Šī nodaļa attiecas uz ikvienu pasākumu, kas saistīts ar „aptverto iepirkumu”, neatkarīgi no tā, vai tas pilnībā vai daļēji tiek veikts elektroniski. Šajā nodaļā „aptvertais iepirkums” ir iepirkums valstiskām vajadzībām.

Divdesmitā nodaļa ir par intelektuālo īpašumu. Šīs nodaļas mērķi ir:

- a) Atvieglināt inovatīvu un radošās darbības produktu ražošanu un komercializāciju Pušu starpā;
- b) Panākt atbilstīgu un efektīvu intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības un piemērošanas līmeni.

Divdesmit pirmā nodaļa ir par regulatīvu sadarbību. Šī nodaļa attiecas uz Pušu regulatīvo iestāžu regulatīvo pasākumu izstrādi, pārskatīšanu un metodoloģiskajiem aspektiem, kas ir ietverti arī *TBT* līgumā, *SPS* līgumā, *GATT* 1994, *GATS*, un 4. nodaļā (Tehniskie šķēršļi tirdzniecībai), 5. nodaļā (Sanitārie un fitosanitārie pasākumi), 9. nodaļā (Pakalpojumu pārrobežu tirdzniecība), 22. nodaļā (Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība), 23. nodaļā (Tirdzniecība un nodarbinātība) un 24. nodaļā (Tirdzniecība un vide).

Divdesmit otrā nodaļa ir par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību. Puses atsaucas uz Rio 1992. gada Deklarāciju par vidi un attīstību, 1992. gada rīcības plānu „Agenda 21” par vidi un attīstību, Johannesburgas 2002. gada Deklarāciju par ilgtspējīgu attīstību, 2002. gada Pasaules samita par ilgtspējīgu attīstību īstenošanas plānu, ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomes 2006. gada Ministru deklarāciju par tādas vides izveidi valstu un starptautiskajā līmenī, kas nodrošina pilnīgu un ražīgu nodarbinātību un pienācīgas kvalitātes darbavietas visiem, un tās ietekmi uz ilgtspējīgu attīstību, un SDO 2008. gada Deklarāciju par sociālo taisnīgumu godīgai globalizācijai. Puses atzīst, ka ekonomiskā attīstība, sociālā attīstība un vides aizsardzība ir ilgtspējīgas attīstības savstarpēji atkarīgas un savstarpēji pastiprinošas sastāvdaļas, un atkārtoti apstiprina savu apņemšanos veicināt starptautiskās tirdzniecības attīstību tā, lai sekmētu ilgtspējīgas attīstības mērķi pašreizējo un nākamo paaudžu labklājībai.

Divdesmit trešā nodaļa ir tirdzniecība un nodarbinātība. Puses atzīst starptautiskās sadarbības un nolīgumu nozīmi nodarbinātības lietu jomā, starptautiskajai kopienai risinot ekonomikas, nodarbinātības un sociālās problēmas un izmantojot globalizācijas sniegtās iespējas. Tās atzīst to, kādu ieguldījumu starptautiskā tirdzniecība varētu sniegt attiecībā uz

pilnīgu un produktīvu nodarbinātību un pienācīgas kvalitātes darbavietām visiem, un apņemas attiecīgi konsultēt un sadarboties savstarpēji interesējošos ar tirdzniecību saistītos darbaspēka un nodarbinātības jautājumos.

Divdesmit ceturtā nodaļa ir tirdzniecība un vide. Tajā Puses atzīst, ka vide ir ilgtspējīgas attīstības pamata pīlārs, un atzīst ieguldījumu, ko tirdzniecība varētu veikt ilgtspējīgas attīstības jomā. Puses uzsver, ka sadarbības uzlabošana, aizsargājot un saglabājot vidi, sniedz priekšrocības, kas:

- a) veicina ilgtspējīgu attīstību;
- b) stiprina Pušu vides pārvaldību;
- c) balstās uz starptautiskajiem vides nolīgumiem, kā puses tās ir; un
- d) papildina šā nolīguma mērķus.

Divdesmit piektā nodaļa ir divpusējie dialogi un sadarbība. Pamatojoties uz savu labi izveidoto partnerību un kopīgajām vērtībām, Puses piekrīt sekmēt sadarbību kopīgu interešu jautājumos, tostarp:

- a) stiprināt divpusējo sadarbību biotehnoloģijas jomā, īstenojot dialogu par biotehnoloģiju tirgus piekļuves jautājumiem;
- b) sekmēt un veicināt divpusējo dialogu un informācijas apmaiņu jautājumos, kas saistīti ar mežsaimniecības produktu tirdzniecību, īstenojot divpusējo dialogu par mežsaimniecības produktiem;
- c) censties izveidot un uzturēt efektīvu sadarbību izejvielu jautājumos, īstenojot divpusējo dialogu par izejvielām;
- d) mudināt uzlabot sadarbību zinātnes, tehnoloģijas, pētniecības un inovācijas jautājumos.

Divdesmit sestā nodaļa apraksta administratīvos un institucionālos noteikumus. Puses ar šo izveido *CETA* Apvienoto komiteju, kurā ietilpst Eiropas Savienības pārstāvji un Kanādas pārstāvji. *CETA* Apvienotās komitejas līdzpriekšsēdētāji ir Kanādas starptautiskās tirdzniecības un ministrs un par tirdzniecību atbildīgais Eiropas Komisijas loceklis vai viņu attiecīgās pilnvarotās personas.

CETA Apvienotās komitejas sanāksmes notiek reizi gadā vai pēc Puses pieprasījuma. *CETA* Apvienotā komiteja vienojas par sanāksmju grafiku un darba kārtību.

CETA Apvienotā komiteja ir atbildīga par visiem jautājumiem, kas attiecas uz Pušu tirdzniecību un ieguldījumiem un šā nolīguma īstenošanu un piemērošanu. Puse var vērsties *CETA* Apvienotajai komitejā ar ikvienu jautājumu, kas attiecas uz šā nolīguma īstenošanu un interpretāciju, vai arī jebkuru citu jautājumu, kas attiecas uz Pušu tirdzniecību un ieguldījumiem.

Divdesmit septītā nodaļa ir par paredzamību. Katra Puse nodrošina, ka tās tiesību akti, regulējums, procedūras un vispārēji piemērojami administratīvi nolēmumi, saistībā ar jebkuru jautājumu, uz ko attiecas šis nolīgums, nekavējoties tiek publicēti vai darīti pieejami veidā, kas ļauj ieinteresētajām personām un otrai Pusei ar tiem iepazīties.

Katra Puse pēc iespējas:

- a) iepriekš paziņo par jebkādiem pasākumiem, ko tā ierosina pieņemt;
- b) sniedz ieinteresētajām personām un otrai Pusei pienācīgu iespēju sniegt piezīmes par šādiem ierosinātajiem pasākumiem.

Divdesmit astotā nodaļa ir par izņēmumiem.

Divdesmit devītā nodaļa ir par domstarpību izšķiršanu. Tajā teikts, ka Puses vienmēr cenšas vienoties par šā nolīguma interpretāciju un piemērošanu un ar sadarbības un apspriešanās palīdzību visiem spēkiem cenšas panākt savstarpēji pieņemamu risinājumu ikvienā jautājumā, kas var skart tā darbību.

Trīsdesmitā nodaļa satur nobeiguma noteikumus.

Papildus tam nolīguma protokoli, pielikumi, deklarācijas, kopīgās deklarācijas, vienošanās un zemsvītras piezīmes ir tā neatņemamas daļas.³⁶

1. ³⁶ <https://likumi.lv/ta/id/289224-par-visaptveroso-ekonomikas-un-tirdzniecibas-noligumu-ceta-starp-kanadu-no-vienas-puses-un-eiropas-savienibu-un-tas-dalibvalstim> Skat. 14.05.2017

3.4.ES eksports uz Kanādu

Visaktīvākā tirdzniecība ar Kanādu ir četrām ES valstīm: Itālijai (no tās 13147 uzņēmumi eksportē savu produkciju uz Kanādu), Apvienotajai Karalistei (10570 uzņēmumi), Vācijai (10464 uzņēmumi) un Francijai (9732 uzņēmumi). Daudz uzņēmumu ar Kanādu sadarbojas arī no Spānijas (5449 uzņēmumi), Somijas (4030 uzņēmumi), Nīderlande (3314 uzņēmumi), Nīderlande (2331 uzņēmums), Polija (1818 uzņēmumi), Beļģija (1676 uzņēmumi), Dānija (1463 uzņēmumi), Austrija (1341 uzņēmums), Portugāle (1224 uzņēmumi), Čehija (1038 uzņēmumi). Ir valstis, kurām simtos skaitāmi uzņēmumi, kas eksportē savas preces uz Kanādu: Grieķija (697 uzņēmumi), Īrija (616 uzņēmumi), Rumānija (310 uzņēmumi), Bulgārija (286 uzņēmumi), Slovākija (189 uzņēmumi), Lietuva (150 uzņēmumi), Horvātija (136 uzņēmumi), Luksemburga (129 uzņēmumi). Vismazāk uzņēmumu, kas eksportē savas preces uz Kanādu ir: Latvijā (95 uzņēmumi), Igaunijā (90 uzņēmumi), Kiprā (40 uzņēmumi) un Maltā (40 uzņēmumi).

Raksturīgi, ka lielākā daļa uzņēmumu, kas eksportē uz Kanādu, ir mazi vai vidēji lieli. Šādu uzņēmumu īpatsvars eksportēju vidū sasniedz no 73% (Vācija, Kipra) līdz 91% (Nīderlande, Spānija). Tikai Čehija ar 38 % mazo vai vidēji lielo uzņēmumu skaits eksportētāju vidū nesasniedz pat pusi.

Vislielākais eksporta uzņēmumos nodarbināto cilvēku skaits ir Apvienotajai Karalistei (240000 cilvēku), Vācijai (141000 cilvēku), bet vismazākais Maltai (400 cilvēku) un Kiprai (150 cilvēku), Latvijā eksporta uzņēmumos ir nodarbināti (1400 cilvēki).

Kopumā šie dati liecina, ka mazie un vidēji lieli uzņēmumi, kas eksportē savas preces uz Kanādu, šobrīd aizņem lielu tirgus daļu.

No ES uz Kanādu eksportējošās valstis un nodarbinātie cilvēki³⁷

Valsts	Uz Kanādu eksportējošo uzņēmumu skaits	Mazo vai vidēji lielo uzņēmumu tirgus daļa	Eksporta uzņēmumos nodarbināto cilvēku skaits
Austrija	1341	80%	15000
Beļģija	1676	72%	23000
Bulgārija	286	79%	6400
Horvātija	136	79%	Nav datu
Kipra	40	73%	150
Čehija	1038	38%	35000
Dānija	1463	79%	8900
Igaunija	90	79%	1000
Somija	4030	79%	8500
Francija	9732	79%	77000
Vācija	10464	73%	141000
Grieķija	697	79%	3500
Ungārija	391	81%	8500
Īrija	616	79%	25000
Itālija	13147	79%	63000
Latvija	95	79%	1400
Lietuva	150	80%	2500
Luksemburga	129	79%	1200
Malta	40	79%	400
Nīderlande	3314	91%	28000
Polija	1818	78%	59000
Portugāle	1224	89%	12000
Rumānija	310	65%	42000
Slovākija	189	79%	12000
Slovēnija	Nav datu	79%	1500
Spānija	5449	91%	32000
Zviedrija	2331	79%	17000
Apvienotā Karaliste	10570	79%	240000

³⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-270_en.htm Skat. 14.05.2017

3.5.Preču grupas ES un Kanādas tirdzniecībā

Kanāda ir 10. lielākais Latvijas tirdzniecības partneris ārpus ES. Latvija uz Kanādu eksportē 23 miljonus eiro vērtus produktus un importē 21 miljonu eiro vērtus produktus. 2015. gadā Latvija uz Kanādu eksportēja mašīnēriju un elektrisko aprīkojumu 4,2 miljonu eiro vērtībā, degvīnu 2,3 miljonu eiro vērtībā, mēbeles 1,2 miljonu eiro vērtībā, optiku un medicīniskos instrumentus 1,4 miljonu eiro vērtībā.

Lietuvai Kanāda ir 10. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. Lietuva uz Kanādu eksportē preces un pakalpojumus 173 miljonu eiro vērtībā, bet importē 27 miljonu eiro vērtībā. 2015. gadā Lietuva uz Kanādu eksportēja petroleju un bitumenminerālus 104 miljonu eiro vērtībā, mēbeles 20 miljonu eiro vērtībā, optiskos instrumentus un medicīniskos instrumentus 1,6 miljonu eiro vērtībā, mašīnēriju un elektriskos instrumentus 4,4 miljonu eiro vērtībā, telekomunikāciju pakalpojumus 9 miljonu eiro vērtībā.³⁸

Igaunijai Kanāda ir 9. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. Igaunija uz Kanādu eksportē preces un pakalpojumus 106 miljonu eiro vērtībā, bet importē 28 miljonu eiro vērtībā. 2015. gadā Igaunija uz Kanādu eksportēja petroleju un bitumenminerālus 58 miljonu eiro vērtībā, raugus 4,5 miljonu eiro vērtībā, mēbeles 4,2 miljonu eiro vērtībā, optiskos un medicīniskos instrumentus 3,5 miljonu eiro vērtībā, rotaļlietas un sporta preces 1,6 miljonu eiro vērtībā.³⁹

Polijai Kanāda ir 11. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. Uz Kanādu eksportē preces un pakalpojumus 1,3 miljarda eiro vērtībā, bet importē no Kanādas 318 miljonu eiro vērtībā. 2015. gadā nopelnīja no mašīnērijas un elektriskā aprīkojuma 503 miljonus eiro, ādas un apģērba 232 miljonus eiro, mēbelēm 54 miljonus eiro, šokolādes 13 miljonus eiro, ābolu sulas 6 miljonus eiro, degvīna 4 miljonus eiro.⁴⁰

Somijai Kanāda ir 10. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. Uz Kanādu eksportē preces un pakalpojumus 932 miljonu eiro vērtībā, importē 372 miljonu eiro vērtībā. 2015. gadā Somija no eksporta uz Kanādu ar mašīnēriju un elektrisko aprīkojumu nopelnīja 143 miljonus eiro, motoriekārtām un detaļām 64 miljonus eiro, optiskajiem un medicīniskajiem

³⁸ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155351.pdf Skat. 14.05.2017

³⁹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155341.pdf Skat. 14.05.2017

⁴⁰ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155355.pdf Skat. 14.05.2017

instrumentiem 52 miljonus eiro, minerālo kurināmo (ieskaitot petroleju) 38 miljonus eiro, ar pakalpojumu eksportu 218 miljonus eiro (galvenokārt telekomunikāciju)⁴¹

Austrijai Kanāda ir 10. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. Uz Kanādu eksportē preces un pakalpojumus 1,2 miljarda eiro vērtībā, importē 537 miljonu eiro vērtība. 2015. gadā Austrija, eksportējot uz Kanādu, nopelnīja 460 miljonus eiro ar mašīnēriju un elektrisko aprīkojumu, metāla un dzelzs izstrādājumiem 65 miljonus eiro, farmāciju 65 miljonus eiro, motortransportu un detaļām 64 miljonus eiro, ar dažādiem servisiem 220 miljonus eiro. 2015. gadā galvenās Austrijas nozares, kas pelnīja ar eksportu uz Kanādu, bija tūrisms, transports un telekomunikāciju serviss.⁴²

Beļģijai Kanāda ir 12. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. 2015. gadā Beļģija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 2,3 miljarda eiro vērtība, bet importēja 3,7 miljardu eiro vērtībā. Beļģija uz Kanādu, eksportējot 2015. gadā, nopelnīja ar farmācijas produktiem 660 miljonus eiro, ķīmikālijām 200 miljonus eiro, mašīnēriju un elektrisko aprīkojumu 160 miljonus eiro, minerālajiem kurināmajiem (ieskaitot petroleju) 114 miljonus eiro, motortransportu un detaļām 57 miljonus eiro, tekstilizstrādājumiem 30 miljonus eiro, kulinārijas izstrādājumiem no šokolādes 35 miljonus eiro, kūkām un biskvītiem 17 miljonus eiro, ar servisa pakalpojumiem 410 miljonus eiro. Beļģija ir piektā lielākā ES eksportētāja uz Kanādu, eksportējot 6% no visa ES eksporta uz Kanādu. Beļģija no Kanādas 2015. gadā importēja servisa pakalpojumus 803 miljonu eiro vērtībā.⁴³

Bulgārijai Kanāda ir 11. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. 2015. gadā Bulgārija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 82 miljonu eiro vērtība, bet importēja 47 miljonu eiro vērtībā. 2015. gadā Bulgārija no Kanādas nopelnīja 11,4 miljonus eiro ar mašīnēriju un elektrisko aprīkojumu, ar optiskajiem un medicīniskajiem instrumentiem 2,9 miljonus eiro, ar ķīmikālijām 2 miljonus eiro, ar farmācijas produktiem 1,9 miljonus eiro, ar kūkām un biskvītiem 2,2 miljonus eiro, ar sieru 1,2 miljonus eiro, ar servisa pakalpojumiem 32 miljonus eiro.⁴⁴

Horvātija uz Kanādu 2015. gadā eksportēja preces un pakalpojumus 87 miljonu eiro vērtībā, bet importēja 38 miljonu eiro vērtība. Eksportā uz Kanādu 2015. gadā Horvātija

⁴¹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155342.pdf Skat. 14.05.2017

⁴² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155333.pdf Skat. 14.05.2017

⁴³ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155335.pdf Skat. 14.05.2017

⁴⁴ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155336.pdf Skat. 14.05.2017

nopelnīja 9 miljonus eiro ar mašīnēriju un elektriskajiem instrumentiem, ar farmāciju 8,2 miljonus eiro, ar mēbelēm 1,6 miljonus eiro, ar pakalpojumiem 59 miljonus eiro.⁴⁵

Kiprai Kanāda ir 5. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Kipra no eksporta uz Kanādu nopelnīja 41 miljonu eiro, bet importā no Kanādas iztērēja 12 miljonus eiro. Izstrādājumi no miltiem vai iesala ekstrakta ienesa 450 tūkstoši eiro, mašīnērija un elektriskās ierīces 450 tūkstošus eiro, siers 270 tūkstošus eiro, servisa pakalpojumi 38 miljoni eiro.⁴⁶

Čehijai Kanāda ir 10. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Čehija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 339 miljonu eiro vērtība, bet no Kanādas importēja 179 miljonu eiro vērtība. Čehija uz Kanādu 2015. gadā eksportēja mašīnēriju un elektriskās iekārtas 64 miljonu eiro vērtība, plastmasas un izstrādājumus, kas izgatavoti no plastmasas 16 miljonu eiro vērtībā, gumiju un izstrādājumus, kas izgatavoti no gumijas (galvenokārt riepas) 15 miljonu eiro vērtībā, motor mašīnas un detaļas 8 miljonu eiro vērtība, optiskos un medicīnas instrumentus 7 miljoni eiro, farmācijas produktus 5,4 miljoni eiro, virves un kabeļus 5 miljoni eiro, mēbeles 5 miljoni eiro vērtībā.⁴⁷

Dānijai Kanāda ir 13. lielākais tirdzniecības partneris ārpus ES. 2015.gadā Dānija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 1 miljarda eiro vērtībā, bet importēja 537 miljonu eiro vērtībā. Dānija no eksporta uz Kanādu nopelnīja ar farmāciju 146 miljonus eiro, mašīnēriju un elektriskajām iekārtām 144 miljonus eiro, optiskajiem un medicīniskajiem instrumentiem 51 miljonu eiro, mēbelēm 9 miljonus eiro, graudaugiem 18 miljonus eiro, sieru 12 miljonus eiro, sidru 4 miljonus eiro, servisa pakalpojumiem 504 miljonus eiro.⁴⁸

Francijai Kanāda ir 15. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Francija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 5 miljarda eiro vērtībā, bet importēja 4,5 miljardu eiro vērtībā. 2015. gadā Francija, uz Kanādu eksportējot, nopelnīja ar mašīnēriju un elektrisko aprīkojumu 570 miljonus eiro, farmāciju 266 miljonus eiro, optiskajiem un medicīniskajiem instrumentiem 178 miljonus eiro, motor mašīnām un detaļām 162 miljonus eiro, kosmētiku 152 miljonus eiro, apģērbu un apaviem 83 miljonus eiro, ķīmikālijām 69 miljonus eiro, dzelzs un metāla produktiem 68 miljonus eiro, pārtiku 554 miljonus eiro, vīniem un stiprajiem dzērieniem 324 miljonus eiro, sieru 34 miljoni eiro, minerālūdeni 31 miljonu eiro, konditorejas izstrādājumiem no šokolādes 28 miljonus eiro, kūkam un biskvītiem 9 miljonus

⁴⁵ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155337.pdf Skat. 14.05.2017

⁴⁶ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155338.pdf Skat. 14.05.2017

⁴⁷ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155339.pdf Skat. 14.05.2017

⁴⁸ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155340.pdf Skat. 14.05.2017

eiro, servisa pakalpojumiem 1.8 miljardus eiro. Importētajos servisa pakalpojumos no Kanādas iztērēja 2,2 miljardus eiro.⁴⁹

Vācijai Kanāda ir 15. lielākais tirdzniecības partneris. Vācijas ekonomika ir otrajā vietā pasaulē pēc atkarība no eksporta. 2015. gadā Vācija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 10 miljardu eiro vērtībā. Vācija nopelnīja no eksporta uz Kanādu ar mašīnēriju un elektriskajiem instrumentiem 2 miljardus eiro, motor mašīnām un detaļām 3 miljardus eiro, farmācijas produktiem 885 miljonus eiro, ķīmikālijām 154 miljonus eiro, lauksaimnieki no Kanādas nopelnīja 268 miljonus eiro, alkoholiskie dzērieni (alus, vīns un stiprie dzērieni) tika eksportēti 52 miljonus eiro vērtībā, konditorejas izstrādājumi no šokolādes par 34 miljoniem eiro, siers par 3,1 miljonu eiro, alus par 11 miljoni eiro, ar servisa pakalpojumiem tika nopelnīti 2.7 miljardi eiro. Vācijas tiešās investīcijas Kanādā 2015. gadā bija 12,8 miljardi eiro.⁵⁰

Grieķijai Kanāda ir 12. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Grieķija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 419 miljonu eiro vērtībā, bet no Kanādas importēja 123 miljonu eiro vērtībā. Grieķija nopelnīja ar mašīnēriju un elektriskajiem instrumentiem 10 miljonus eiro, minerālajiem kurināmiem (ieskaitot petroleju) 9 miljonus eiro, farmācijas produktiem 4 miljonus eiro, dārzeņiem (galvenokārt olīvem) 20 miljonus eiro, sieru 4 miljonus eiro, miltiem 2 miljonus eiro, vīnu 4,2 miljonus eiro, ar servisa pakalpojumiem 277 miljonus eiro.⁵¹

Ungārija uz Kanādu 2015. gadā eksportēja preces un pakalpojumus 238 miljonu eiro vērtībā, bet importēja 151 miliona eiro vērtībā. Ungārija no eksporta nopelnīja ar mašīnēriju un elektriskajiem instrumentiem 70 miljonus eiro, farmācijas produktiem 13 miljonus eiro, keramikas izstrādājumiem 8 miljonus eiro, kosmētiku 7 miljonus eiro, ķīmikālijām 5 miljonus eiro, vīniem un stiprajiem alkoholiem 2,4 miljonus eiro, konditorejas izstrādājumiem no šokolādes 1,5 miljonus eiro, ar servisa pakalpojumiem 86 miljonus eiro.⁵²

Īrijai Kanāda ir 7. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Īrija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 1,4 miljarda eiro vērtībā, bet importēja 662 miljonu eiro vērtībā. Īrija nopelnīja ar farmāciju 345 miljonus eiro, ķīmikālijām 242 miljonus eiro, medicīniskajiem instrumentiem 64 miljonus eiro, mašīnērijas un elektriskajiem instrumentiem

⁴⁹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155343.pdf Skat. 14.05.2017

⁵⁰ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155343.pdf Skat. 14.05.2017

⁵¹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155346.pdf Skat. 14.05.2017

⁵² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155347.pdf Skat. 14.05.2017

49 miljonus eiro, viskiju, liķieriem un alu 48 miljonus eiro, sieru 1,1 miljonu eiro, servisa pakalpojumiem 552 miljonus eiro.⁵³

Itālijai Kanāda ir 15. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Itālija uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 3,2 miljardu eiro vērtība, bet importēja 1,9 miljardu eiro vērtībā. Itālija nopelnīja ar mašīnēriju un elektriskajiem produktiem 1 miljardu eiro, motor mašīnām un detaļām 286 miljonus eiro, apģērbu un apaviem 261 miljonus eiro, akmeni un keramiku 164 miljonus eiro, kuģiem un laivām 133 miljonus eiro, mēbelēm 128 miljonus eiro, ķīmikālijām 103 miljonus eiro, farmāciju 100 miljonus eiro, ādas izstrādājumiem 50 miljonus eiro, pārtiku 528 miljonus eiro, piena produktiem (ieskaitot sieru) 40 miljonus eiro, minerālūdeni 39 miljonus eiro, vīnu 300 miljonus eiro, servisa pakalpojumiem 1.5 miljardu eiro.⁵⁴

Luksemburgai Kanāda ir 9. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Luksemburga uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 523 miljonu eiro vērtība, bet importēja 283 miljonu eiro vērtībā. 2015. gadā Luksemburga nopelnīja ar mašīnēriju un elektriskajiem instrumentiem 10 miljonus eiro, optiskajiem un medicīniskajiem instrumentiem 2 miljonus eiro, servisa pakalpojumiem 417 miljonus eiro.⁵⁵

Apvienotajai Karalistei Kanāda ir 5. lielākais tirdzniecības partneris. 2015. gadā Apvienotā Karaliste uz Kanādu eksportēja preces un pakalpojumus 9 miljardu eiro vērtībā, bet importēja 14 miljardu eiro vērtībā. Apvienotā Karaliste nopelnīja ar mašīnēriju un elektriskajiem instrumentiem 1,4 miljardus eiro, motor mašīnām un detaļām 700 miljonus eiro, farmāciju 360 miljonus eiro, optiskajiem un medicīniskajiem instrumentiem 219 miljonus eiro, ķīmikālijām 130 miljonus eiro, apģērbu 70 miljonus eiro, tekstila izstrādājumiem 30 miljonus eiro, konditorejas izstrādājumiem no šokolādes 33 miljonus eiro, konditorejas izstrādājumiem no cukura 21 miljonus eiro, sieru 10 miljonus eiro, džinu un viskiju 129 miljonus eiro, servisa pakalpojumiem 4,2 miljardu eiro.⁵⁶

⁵³ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155348.pdf Skat. 14.05.2017

⁵⁴ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155349.pdf Skat. 14.05.2017

⁵⁵ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155352.pdf Skat. 14.05.2017

⁵⁶ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155362.pdf Skat. 14.05.2017

Secinājumi un priekšlikumi

1. Kanāda ir augsti attīstīta valsts, kura spēlē lielu lomu pasaules ekonomikā. Tai ir lielas dabas bagātības, tostarp, arī lieli enerģijas un naftas krājumi, kas to padara neatkarīgu no citām valstīm un rada lielu pieprasījumu pēc tās resursiem.

2. Kanāda ir federācija, kas sastāv no 10 provincēm un trim teritorijām. Lai gan kopš 1982. gada Kanādai ir sava Konstitūcija, tajā joprojām ir konstitucionālā monarhija un tās valsts galva ir Apvienotās Karalistes karaliene. Viņu pārstāv ģenerālgubernators federālajā līmenī un 10 leitnantgubernatori, katrs savā provincē. Kanādas Parlamentā ir Apakšparlaments un Senāts, izpildvara pieder Ministru kabinetam. Kanādā ir trīs valdības līmeņi: federālā valdība, provinču un teritoriju valdība un pašvaldības.

3. Kanādā dzīvo 35,4 miljoni cilvēku. Tai raksturīgas dažādas etniskās grupas, lielākās ir kanādieši 32,2%, angļi 19,8%, franči 15,5%, skoti 14,4%, īri 9,8% u.c.

4. Kanādā ir bagātīgi dabas resursi: dzelzs rūda, niķelis, cinks, varš, zelts, svins, retzemju elementi, molibdēns, potaša, dimanti, sudrabs, zivis, kokmateriāli, zvēri, ogles, nafta, dabasgāze, hidroenerģija. Tas ļauj attīstīt naftas un gāzes rūpniecību, celulozes un papīra ražošanu, krāsaino un melno metalurģiju, pārtikas un ķīmisko rūpniecību, mašīnbūvi. Kanādai ir ievērojama koksnes krāja, kas ieņem trešo vietu pasaulē. Tajā ir attīstīta zivju ieguve un pārstrāde. Lai gan aramzeme aizņem 5% no Kanādas teritorijas, ganības 3%, meži un krūmāji atrodas 54% valsts teritorijas, Kanāda ir viena no lielākajām kviešu un miežu ražotājām un eksportētājām.

5. Kanāda pēc pierādītajām naftas rezervēm, pateicoties 21. gadsimta sākumā atklātajiem „Uguns Apļiem” („Ring of Fire”) jeb Ontārio naftas smiltīm, ierindojas trešajā vietā pasaulē aiz Venecuēlas un Saūda Arābijas. Problēma ir ar infrastruktūras izveidi šajā reģionā, jo tā prasa lielus ieguldījumus.

6. Kanādas darba tirgu raksturo augsti kvalificēti strādnieki. 2017. gada aprīlī bezdarba līmenis bija tikai 6,5%, kas ir zemākais bezdarba līmenis kopš 2008. gada oktobra. Taču problēmas rada iedzīvotāju vecuma struktūra, jo 2015.gada jūlijā bija pagrieziena punktu, kuru demogrāfi jau sen bija prognozējuši. Par 65 gadiem vecāko iedzīvotāju skaits

šajā gadā pārsniedza kopējo bērnu skaitu, vecumā līdz 15 gadiem. Iedzīvotāju vecuma struktūra nenoliedzami rada lielus izdevumus medicīnā un atstāj savu ietekmi uz ekonomiku.

7. Vidējā alga Kanādas dolāros kopš 2007. gada ir pieaugusi par aptuveni 24 procentiem. 2016. gadā vidējā izpeļņa stundā starp visiem darbiniekiem, strādājot pilnu darba laiku vai nepilna darba laiku, bija 25,46 dolāri stundā. 2007. gadā tā bija 20,56 dolāri. Zemākās algas ir mazumtirdzniecības darbiniekiem, savukārt visaugstākās juristiem, vadītājiem informācijas tehnoloģiju un inženierijas jomās un zobārstiem.

8. Kanādā nav liela dzīves dārdzība, Vankūvera ieņem tikai 142. vietu pasaules ietekmīgākās biznesa konsultāciju kompānijas „Mercer” veiktajā aptaujā. Kanādā ir lētāks mājokli un pārtika. Enerģija ir lētāka, bet tā jāpatērē daudz. Arī automašīnas ir lētākas, bet apdrošināšana dārga.

9. Vēsturiski Kanādas ekonomikas vēsture sākās ar kažokzvēru medībām un lauksaimniecību, taču pagrieziena punkts bija 16. gadsimtā, kad šeit ieradās franču un angļu tirgotāji un pieauga imigrantu skaits, kas veicināja rūpniecības, lauksaimniecības un pilsētu attīstību, pēc tam arī pakalpojumu attīstību. Joprojām arī mūsdienās raksturīgs ir tas, ka galvenā ekonomiskā darbība notiek Centrālajā Kanādā.

10. Kanādas iekšzemes kopprodukts (IKP) 2015. gadā bija 1552.80 miljardi ASV dolāru. Kanādas IKP reprezentē 2,5 procentus no pasaules ekonomikas. Vidējais IKP Kanādā ir bijis 600.15 miljardi ASV dolāru laika posmā no 1960. gada līdz 2015. gadam, sasniedzot augstāko līmeni 1842.63 miljardi ASV dolāru 2013. gadā un zemāko 40.55 miljardi ASV dolāru 1961. gadā.

11. Kanādas tautsaimniecībai raksturīgi plaši un cieši ekonomiskie sakari ar daudzām lielām valstīm vai to savienībām, piemēram, ASV, ES, Apvienoto Karalisti, Vāciju, Nīderlandi, Franciju, Itāliju u.c.

12. Kanāda aktīvi darbojas daudzās starptautiskajās organizācijās: Starptautiskajā Valūtas fondā (SVF), Pasaules Tirdzniecības organizācijā (PTO) u.c.

13. Kanāda ir starp līderiem starptautiskajā tirdzniecībā. Lielākie Kanādas tirdzniecības partneri (eksporta un importa summā) miljonos Kanādas dolāru par 2016. kalendāro gadu bija: 1. ASV, Eiropas Savienība, 3. Ķīna, 4. Meksika, 5. Apvienotā Karaliste, 6. Japāna, 7. Vācija, 8. Dienvidkoreja, 9. Itālija, 10. Francija 11. Nīderlande, 12. Indija, 13.

Šveice, 14. Honkonga, 15. Beļģija, 16. Brazīlija, 17. Taivāna, 18. Spānija, 19. Austrālija, 20. Norvēģija. Kanādas eksports pēdējo piecu gadu laikā pieaudzis ar gandrīz visiem tirdzniecības partneriem, bet vislielākais samazinājums ir ar Krieviju un Norvēģiju. Imports ir strauji audzis no ASV, bet samazinājies no Apvienotās Karalistes, Norvēģijas, Saūda Arābijas, Peru. Imports no Irākas pēdējos divos gados gandrīz pārstājis eksistēt.

14. Kopējā bilancē redzams, ka Kanāda visvairāk pelna no tirdzniecības ar ASV un Apvienotas Karalistes. Lielākā negatīvā bilance 2016. gadā bija ar Ķīnu, Eiropas Savienību, Vāciju, Japānu.

15. Kanāda ir veltījusi daudz pūļu, lai noslēgtu starptautiskos tirdzniecības līgumus. 1994. gadā Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līgums jeb NAFTA aizstāja iepriekšējo Kanādas – ASV paktu. 1997. gadā tika noslēgti līgumi ar Izraēlu un Čīli. 2007. gadā brīvās tirdzniecības līgumi ar Jordāniju, Eiropas Brīvās tirdzniecības asociāciju (Šveice, Īslande, Norvēģija un Lihtenšteina), 2009. gadā ar Peru, 2010. gadā ar Panāmu, 2011. gadā ar Hondurasu un Kolumbiju.

16. 2013. gadā Stīvena Hārpera valdība panāca principiālu vienošanos ar Eiropas Savienību, lai īstenotu visaptverošu ekonomisku tirdzniecības nolīgumu (CETA). Darbs pie līguma ilga vairākus gadus līdz 2016. gada 30. oktobrī tas Briselē tika parakstīts, ES Parlaments to apstiprināja 2017. gada 15. februārī. Latvija bija pirmā dalībvalsts, kura šo līgumu ratificēja 2017. gada 23. februārī. CETA līguma 30 nodaļās un daudzos pielikumos ir sīki un pamatīgi aprakstīta visa savstarpējā ekonomiskās sadarbība.

17. Eksperti lēš, ka ES ekonomikā, pateicoties CETA, ik gadu ieplūdis aptuveni 12 miljardi eiro. Taču kritiķi norāda, ka līgums strādās vien lielo kompāniju interesēs un no tā nebūs liela labuma. Pašreizējo datu analīze liecina, ka lielākā daļa eksportētāju uz Kanādu ir ES mazie un vidēji lielie uzņēmumi. CETA aizstāvji uzsver arī to, ka līgums radīs jaunas darba vietas.

18. Būtiski, ka CETA līgums apstiprina kvalifikācijas atzīšanu reglamentētajās profesijās. Tas ir ieguvums Kanādā no Latvijas strādājošajiem juristiem, grāmatvežiem, arhitektiem un inženieriem. Tāpat CETA līgums arī iedrošinās investīciju apmaiņu starp Latviju un Kanādu.

19. CETA līgumā liela loma ierādīta ilgspējīgu ekonomisko attiecību veidošanai un vides saglabāšanai.

20. Ieteikums Latvijai aktīvi izmantot šo iespēju, jo patlaban tikai 95 Latvijas uzņēmumi nodarbojas ar eksportu uz Kanādu un šajā jomā nodarbināti tikai 1400 cilvēki.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Par Visaptverošo ekonomikas un tirdzniecības nolīgumu (CETA) starp Kanādu, no vienas puses, un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no otras puses [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:<https://likumi.lv/ta/id/289224-par-visaptveroso-ekonomikas-un-tirdzniecibas-noligumu-ceta-starp-kanadu-no-vienas-puses-un-eiropas-savienibu-un-tas-dalibvalstim>
2. Avena K. Starptautiskā ekonomika. – Rīga: Turība, 1998, 94.96.lpp.
3. Bikse V. Makroekonomikas pamati. – Rīga: LU, 1998, 304.-305.lpp.
4. Ceļš uz nākotnes tirdzniecību PTO. – Rīga: LR Ārlietu ministrija Ārējās ekonomiskās politikas nodaļa, 1997, 6.lpp.
5. Grigorijs Oļevskis, Starptautiskā ekonomika, 2000, Skat. 02.03.2017, Jāņa Rozes apgāds, 16lpp
6. Hitiris T. European Union Economics. Fifth edition. Harlow: Prentice Halls, 2003.
7. Oļevskis G. Starptautiskā tirdzniecība. – Rīga: RSEBAA, 2003, 132.-133.lpp.
8. R. Pomfret, The Economic Development of Canada (1981)
9. Šenfelde M. Makroekonomika. – Rīga: RTU, 2009, 190.lpp.
10. W.L. Marr and D.G. Paterson, Canada: An Economic History (1980)
11. W.T. Easterbrook and Hugh Aitken, Canadian Economic History (1956)
12. Centrālās izlūkošanas pārvaldes Kanādas apskats [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print_ca.html
13. Kanādas tirdzniecības partneri [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams: <http://www.statcan.gc.ca/tables-tableaux/sum-som/101/cst01/gblec02a-eng.htm>
14. Kanādas top 10 eksporta preces [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams: <http://www.worldstopexports.com/canadas-top-exports/>
15. Eiropas un Kanādas brīvās tirdzniecība līgums [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/ekonomika/zinas/es-un-kanada-paraksta-brivas-tirdzniecibas-ligumu.a207824/>
16. CETA līgums [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/>
17. ES valstu ieguvums no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-270_en.htm

18. Polijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155355.pdf
19. Latvijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-in-your-town/latvia_en.htm
20. Lietuvas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155351.pdf
21. Igaunijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155341.pdf
22. Somijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155342.pdf
23. Austrijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155333.pdf
24. Beļģijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155335.pdf
25. Bulgārijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017].
Pieejams:http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155336.pdfhttp://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155336.pdf
26. Nodarbinātības līmenis Kanādā [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
<http://www.tradingeconomics.com/canada/unemployment-rate>
27. Nāves iemesli Kanādā 2013. gadā [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
<http://www.statcan.gc.ca/tables-tableaux/sum-som/101/cst01/hlth36a-eng.htm>
28. Kanādas iedzīvotāju skaits pēc vecuma grupām [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017].
Pieejams: <http://www.statcan.gc.ca/tables-tableaux/sum-som/101/cst01/demo10a-eng.htm>
29. Kanādieši, kas vecāki par 65 gadiem [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
 - a. <http://www.cbc.ca/news/business/statistics-canada-seniors-1.3248295>
30. Vidējā algas stundas likme Kanādā [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
<https://www.livingin-canada.com/work-salaries-wages-canada.html>
31. Lielākie Kanādas starptautiskie uzņēmumi [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017].
Pieejams:<http://www.northamericaninterests.ca/investing-in-canada---international-companies.php>
32. Horvātijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155337.pdf
33. Kipras ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155338.pdf

34. Dzīves dārdzība Kanādā [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
<http://www.livingin-canada.com/cost-of-living-in-canada.html>
35. Kanādas politiskā sistēma [tiešsaiste] – [atsauce 07.05.2017]. Pieejams:
<http://www.rcinet.ca/politique-canadienne-en/2015/11/09/canadas-political-system/>
36. Čehijas ieguvums no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155339.pdf
37. Dānijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155340.pdf
38. Francijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155343.pdf
39. Vācijās ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155343.pdf
40. Kanādas politiskā sistēma [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
<http://settlement.org/ontario/immigration-citizenship/canadian-government/canadian-political-system/what-is-canada-s-political-system/>
41. Kanādas IKP [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
<http://www.tradingeconomics.com/canada/gdp>
42. Grieķijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155346.pdf
43. Ungārijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155347.pdf
44. Īrijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155348.pdf
45. Itālijas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155349.pdf
46. Luksemburgas ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155352.pdf
47. Lielbritānija bijušie ieguvumi no CETA [tiešsaiste] – [atsauce 14.05.2017]. Pieejams:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155362.pdf